

JULKAISU

Akseli Tiensuu & Anni Jääntti

**HYVINVOINTIALUEIDEN
VAIKUTTAMISTOIMIELIMET
KANSALAISSOSALLISTUMISEN KANAVINA**

**HYVINVOINTIALUEIDEN
VAIKUTTAMISTOIMIELIMET
KANSALAISSOSALLISTUMISEN KANAVINA**

Akseli Tiensuu & Anni Jäntti

**HYVINVOINTIALUEIDEN
VAIKUTTAMISTOIMIELIMET
KANSALAISSOSALLISTUMISEN KANAVINA**

KAKS – Kunnallisan
kehittämissäätiö

Kunnallisan kehittämissäätiön Julkaisu 62
2023

ISBN 978-952-349-115-1
ISSN 2489-9631

Sisällys

1 Johdanto.....	5
2 Vaikuttamistoimielimet hyvinvointialueiden osallistumiskanavana	7
3 Aineiston kerääminen ja analysointi	9
4 Tulokset.....	10
4.1 Vaikuttamistoimielinten koot.....	10
4.2 Vaikuttamistoimielinten kokoustamistiheys.....	14
4.3 Vaikuttamistoimielinten puhe- ja läsnäolo-oikeudet hyvinvointialueiden toimielimissä	16
4.4 Vaikuttamistoimielinten kokouspalkkiot	18
5 Pohdinta ja johtopäätökset.....	21
Lähteet.....	24
Liitteet	26
Liite 1: Hyvinvointialueiden vaikuttamistoimielinten koot ja kokoonpano.	26
Liite 2: Vaikuttamistoimielinten läsnäolo- ja puheoikeudet hyvinvointialueiden aluevaltuustoissa, aluehallituksissa, lautakunnissa ja muissa toimielimissä.....	27
Liite 3: Vaikuttamistoimielinten kokousmäärät ja kokouspalkkiot.....	28
Liite 4. Vaikuttamistoimielinten puhe- ja läsnäolo-oikeudet lautakunnissa ja muissa toimielimissä.....	29
Liite 5: Kyselylomake: Tietopyyntö hyvinvointialueille nuorisovaltuustojen/vammaisneuvostojen/vanhusneuvostojen kokoonpanosta ja toiminnasta.	30

1 Johdanto

Suomen merkittävimpiin hallinnonuudistuksiin kuuluvalla hyvinvointialueuudistuksella on laaja-alaisia vaikutuksia julkisen hallinnon kokonaisuuteen ja osa-alueisiin. Yksi näistä osa-alueista on kansalaisosallistuminen alue- ja paikallistasolla. Hyvinvointialueet muodostavat uuden demokraattisesti hallitun hallinnontason, millä on vaikutuksia sekä hyvinvointialueiden että kuntien toimintaan (Jäntti ym. 2018). Osana hyvinvointialueita on käynnistynyt alueellisten vaikuttamistoimielinten – nuorisovaltuustojen, vammaisneuvostojen ja vanhusneuvostojen – toiminta vuoden 2023 alussa. Alueelliset vaikuttamistoimielimet tarjoavat uuden lakisääteisen kansalaisosallistumisen kanavan aluetasolle turvaamaan erityisryhmien näkemysten huomioimista päätöksenteossa.

Tässä tutkimuksessa tarkastelemme hyvinvointialueiden vaikuttamistoimielinten toimintaa. Tutkimuksen tarkoituksena on koota perustietoa vaikuttamistoimielimistä, niiden organisoinnista ja asemasta ja vertailla vaikuttamistoimielinten ja hyvinvointialueiden erilaisia käytänteitä. Esittelemme vaikuttamistoimielinten kokoa, jäsenten valitsemisen perustaa, vaikuttamistoimielinten puhe- ja läsnäolo-oikeuksia hyvinvointialueiden päätöksentekokelemissä ja niiden jäsenten kokouspalkkioita. Perustietojen avulla tarkastelemme ja tulkitsemme vaikuttamistoimielinten institutionaalisia toimintaedellytyksiä ja niiden mahdollisuuksia toteuttaa lakisääteistä tehtäväänsä nuorten, vammaisten ja vanhusten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien varmistamiseksi.

Kysymys vaikuttamistoimielinten institutionaalisista toimintaedellytyksistä on tärkeä, sillä aiemmassa tutkimuksessa on nostettu esiin näiden edellytysten vaikutus vaikuttamistoimielinten varsinaiseen ja koettuun vaikutusvaltaan. Lisäksi kunnallisten vaikuttamistoimielinten osalta on havaittu eroja vaikuttamistoimielinten välisessä institutionaalisessa asemassa. (Henriksson & Huttunen 2022.) Aiemmassa tutkimuksessa on myös tunnistettu yhtenä keskeisenä kansalaisten osallistumishalukkuuteen ja demokratian toimivuuteen vaikuttavana tekijänä instrumentaalis-prosessuaaliset tekijät, eli se, minkälaisia osallistumisen kanavia on tarjolla, ja miten toimivia ja vaikuttavia niiden tarjoamat osallistumisprosessit ovat (ks. esim. Jäntti & Kurkela 2021). Kysymys osallistumiskanavien toimivuudesta ja vaikuttavuudesta palaa niiden institutionaaliseen asemaan ja toimintaedellytyksiin.

Vaikuttamistoimielinten toimintaedellytykset liittyvät laajemmin kansalaisosallistumisen mahdollisuuksiin ja demokraattisen hallinnon toimintaan. Hyvinvointialueuudistus nostaa kysymykset kansalaisosallistumisen kytkemisestä osaksi organisaation toimintaa, päätöksentekoa ja johtamista Suomessa ajankohtaisiksi myös aluetasolla. Demokraattisesti hallituissa yhteiskunnissa on laajasti tunnistettu tarve edistää kansalaisten osallistumista ja kytkeä se päätöksentekoon muun muassa hallinnon avoimuuden lisäämiseksi ja edustuksellisen demokratian kriisiin vastaamiseksi (ks. esim. Ansell & Torfing 2016; Michels & De Graaf 2010). Kansalaisosallistumisen tarkoituksena on turvata kansalaisten mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa myös vaalien välillä (ks. esim. Nabatchi & Amsler 2014). Osallistuvan demokratian ja kansalaisten osallistumisen edistämiseksi pyritään esimerkiksi hallinnon legitimitettiin ja demokraattisuuden vahvistamiseen sekä julkisen sektorin toiminnan vaikuttavuuden lisäämiseen. Kansalaisten osallistumismahdollisuuksien turvaaminen on noussut niin keskeiseksi osaksi paikallishallinnon toimintaa, että niiden katsotaan luovan

pohjan nykyaikaisen paikallishallinnon kehittämiseksi. (Ks. esim. Michels & De Graaf 2010; Edelenbos & Van Meerkerk 2016; Jäntti ym. 2018; Michels & Binnema 2019.)

Toivomme, että tuottamastamme uudesta hyvinvointialueiden vaikuttamistoimielimiä koskevasta tutkimustiedosta on hyötyä hyvinvointialueille niiden kehittäessä demokraattista aluehallintoa ja aluetason kansalaisosallistumista. Hyvinvointialueiden työn ollessa alussa erilaiset toimintatavat muotoutuvat. Erilaiset kulttuurit ja ympäristötekijät ohjaavat käytänteiden toimivuutta ja vakiintumista eri hyvinvointialueilla. Tästä aiheutuvan kirjon kuvaamisen lisäksi tutkimuksemme nostaa esiin myös joitakin normatiivisia, vaikuttamistoimielinten asemaan ja toimintaedellytyksiin liittyviä kysymyksiä.

Kuvaamme seuraavaksi tiiviisti vaikuttamistoimielinten lakisäätteistä asemaa ja roolia. Sen jälkeen esittelemme aineistonkeruu- ja analyysiprosessin. Metodien avaamisen jälkeen esittelemme tulokset koskien hyvinvointialueiden vaikuttamistoimielinten kokoa ja kokoonpanoa, niiden kokoustamista ja vaikuttamista sekä vaikuttamistoimielinten jäsenille maksettavia palkkioita. Raportti päättyy johtopäätöksiin, joissa pohdimme tulosten relevanssia, rajoitteita ja hyödynnettävyyttä vaikuttamistoimielinten toiminnan ja laajemmin hyvinvointialuedemokratian kehittämisessä ja esitämme huomiomme aihepiiriin liittyvistä jatkotutkimustarpeista.

Raportti on toteutettu osana kahta tutkimushanketta, joissa molemmissa tarkastellaan kunta- ja aluetason demokratiaa ja kansalaisosallistumista hyvinvointialueuudistuksen kontekstissa. Kunnallisalan kehittämissäätiön rahoittaman Kuntien demokratiarooli muutoksessa - tutkimushankkeen toteuttaa Anni Jäntin johtama tutkimusryhmä Tampereen yliopistossa vuosina 2023–2024. Valtioneuvoston tutkimus- ja selvitystoiminnan rahoittaman Hyvinvointialueiden ja kuntien välinen suhde, johtaminen ja ohjaus (HALKO) - tutkimushankkeen toteuttaa Anni Jäntin ja Arto Haverin johtama tutkimusryhmä niin ikään Tampereen yliopistossa vuosina 2023–2025. Kuntien demokratiarooli muutoksessa - hankkeen tavoitteena on tutkia kuntien demokratiaroolin muutosta ja tulevaisuuden näkymiä uusien hyvinvointialueiden rakentamisen myötä. Tavoitetta lähestytään tutkimalla vaikuttamistoimielinten, erityisesti vanhusneuvostojen muuttuvaa roolia konkreettisena esimerkkinä laajemmasta kuntademokratian muutoksesta. HALKO-hankkeeseen kuuluvassa osahankkeessa tutkitaan, minkälainen kunta- ja aluetason kansalaisosallistumisen ja demokratian kokonaisuus Suomeen on hyvinvointialueuudistuksen myötä syntyvässä. Käsillä oleva raportti on Kuntien demokratiarooli muutoksessa -hankkeen ensimmäinen julkaisu. Hankkeen loppuraportti julkaistaan Kunnallisalan kehittämissäätiön julkaisusarjassa vuonna 2024 ja siinä huomio kohdistuu vaikuttamistoimielinten ja kuntien demokratiaroolin muutokseen. HALKO-hankkeen väliraportti julkaistaan kesällä 2024 ja loppuraportti syksyllä 2025.

2 Vaikuttamistoimielimet hyvinvointialueiden osallistumiskanavana

Nuorisovaltuusto, vammaisneuvosto ja vanhusneuvosto ovat hyvinvointialueilla ja kunnissa toimivia lakisääteisiä vaikuttamistoimielimiä, joiden tarkoitus on tarjota mahdollisuus vaikuttaa nuoria, vammaisia ja ikäihmisiä koskeviin asioihin. Nämä erityisryhmät on otettava mukaan osallistumisen ja kuulemisen kehittämiseen hyvinvointialueilla. Hyvinvointialueen aluehallitus vastaa henkilöiden nimittämisestä vaikuttamistoimielimiin. Hyvinvointialueiden vaikuttamistoimielimiin valitaan edustajat siten, että jokaisesta kunnasta on vähintään yksi edustaja. Kuntien edustajien lisäksi vaikuttamistoimielimiin voidaan valita muita henkilöitä, kuten järjestöjen edustajia. (Kuntalaki 410/2015; Laki hyvinvointialueista 611/2021.)

Erityisesti nuoret ja vammaiset ovat aliedustettuja ryhmiä poliittisessa päätöksenteossa. Esimerkiksi alaikäisten nuorten tapauksessa heiltä puuttuu vaalioikeudet, siis oikeus asettua ehdolle tai äänestää vaaleissa (Henriksson & Huttunen 2022; HE 268/2014). Vammaisten poliittinen aliedustus liittyy esimerkiksi puutteelliseen tiedon saavutettavuuteen, fyysiseen ympäristöön ja taloudellisiin esteisiin. Ei-saavutettavat puolueiden ja muun poliittisen toiminnan viestintämateriaalit haittaavat esimerkiksi näkö-, kuulo- ja kehitysvammaisten osallistumista. Esteelliset rakennukset taas rajoittavat fyysisesti vammaisten osallistumista kokouksiin ja muihin vaikuttamistapahtumiin. Vammaisuuteen voi myös liittyä korostetusti köyhyyttä, joka estää vammaisia asettumasta ehdolle vaaleissa. (Rautiainen ym. 2022, 13–15.)

Ensimmäiset vanhusneuvostot perustettiin Suomeen vuonna 1996. Niiden perustamisen taustalla olivat keskustelu väestön ikääntymisestä, myöhäismodernista eläkeläisyydestä ja huoli demokratian tilasta ja tulevaisuudesta. Suomi seurasi vanhusneuvostojen perustamisessa muiden pohjoismaiden esimerkkiä. (Leinonen 2006, 10.) Vanhusneuvostot lakisääteistettiin vuonna 2012 voimaan tulleella lailla ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta ja sosiaali- ja terveystalvuluista (980/2012). Lakisääteisyyttä perusteltiin sillä, että ”kunnan ikääntymispolitiikka vastaisi ikääntyneen väestön ja iäkkäiden kuntalaisten näkemyksiä” (HE 160/2012, 22). Vastaavasti nuorisovaltuustot ja vammaisneuvostot lakisääteistettiin kuntalakiin 2015 (HE 268/2014). Ensimmäiset nuorisovaltuustot perustettiin vuonna 1995 ja niitä raportoitiin olevan vuonna 2014 noin 80 % kunnista jo ennen niiden lakisääteistämistä (Nuva ry 2022; HE 268/2014). Nuorisovaltuustojen lakisääteisyyttä perusteltiin lasten ja nuorten perustuslain, YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen sekä nuorisolain (1285/2016) mukaisella oikeudella ilmaista mielipiteensä, vaikuttaa ja tulla kuulluksi ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti (HE 268/2014). Vammaisneuvostot taas ovat vanhin vaikuttamistoimielin, sillä ensimmäiset vammaisneuvostoja vastaavat vaikuttamiselimet perustettiin jo 1970-luvulla, ja 1980-luvun puolivälillä maassamme niitä oli jo viitisenkymmentä. Vammaisneuvostojen perustamisen taustalla oli vammaisten ihmisten halu olla ”oman elämänsä subjektiksi sen sijaan, että olisivat vain hoivan ja huolenpidon kohteita”. (Korpela 2006, 11–14.) Vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annetussa laissa (380/1987) mainittiin lainsäädännössä ensimmäisen kerran, että kunnanhallituksella on mahdollisuus asettaa vammaisneuvosto.

Kuntalain ja hyvinvointialuelain lisäksi hyvinvointialueen vanhusneuvoston toimintaa turvaa laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalvuluista (980/2012). Lakiin päivitettiin vuonna 2022, että hyvinvointialueen vanhusneuvoston on saatava osallistua hyvinvointialueella ikääntyneen väestön hyvinvoinnin, terveyden ja itsenäisen suoriutumisen suunnitelman tekoon. Vastaavasti laissa edellytetään, että vanhusneuvosto otetaan mukaan hyvinvointialueen palvelujen riittävyyden ja laadun

arvioimiseen (604/2022). Vastaavasti nuorisolaissa (1285/2016) todetaan, että nuorille tulee tarjota mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa paikallista, alueellista ja valtakunnallista nuorisotyötä ja -politiikkaa koskevien asioiden käsittelyyn ja kuulla nuoria näissä ja muissa heitä koskevissa asioissa. Niin ikään laissa vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annetun lain muuttamisesta (608/2022) todetaan, että hyvinvointialueen ja kunnan tulee edistää vammaisten henkilöiden olosuhteita yhteistyössä esimerkiksi vammaisjärjestöjen ja muiden yhteisöjen kanssa, joiden toiminta liittyy vammaisten henkilöiden elinoloihin.

Vaikuttamistoimielinten jäsenten asema eroaa merkittävästi hyvinvointialueiden luottamushenkilöistä, kuten aluevaltuutetuista. Hyvinvointialueiden vaikuttamistoimielinten jäseniä ei ole vaalittu vaaleilla, vaan kunnat ovat ehdottaneet jäseniä, jotka hyvinvointialueiden hallitukset ovat nimittäneet tehtäviinsä. Toisin kuin aluevaltuutetut, vaikuttamistoimielinten jäsenet eivät toimi virkavastuulla, eikä vaikuttamistoimielimillä ole virallista päätösvaltaa. Vaikuttamistoimielimet ovat siten pikemminkin osallistuvan demokratian kuin edustuksellisen demokratian muoto, mikä käy ilmi niitä koskevan lainsäädännön taustamateriaaleista, erityisesti hallituksen esityksistä, joissa korostetaan vaikuttamistoimielinten roolia päätöksentekoa seuraavina ja siihen vaikuttavina erityisryhmien ääntä välittävinä toimijoina (ks. esim. HE 160/2012). Vaikuttamistoimielinten vaikuttaminen tapahtuu yhteistyössä poliittisten päättäjien kanssa ja heidän kautta. Vaikuttamistoimielimet voivat esimerkiksi 1) kirjoittaa lausuntoja, 2) pyrkiä vaikuttamaan poliittiseen päätöksentekoon ja 3) edustaa lautakunnissa ja muissa toimielimissä (Henriksson & Huttunen 2022).

Aiemmassa tutkimuksessa on tarkasteltu kuntatason vaikuttamistoimielinten toimintaedellytyksiä ja niiden vaikutusta vaikuttamistoimielinten varsinaiseen ja koettuun vaikutusvaltaan. Kunnallisten vaikuttamistoimielinten osalta on havaittu eroja vaikuttamistoimielinten välisessä institutionaalisessa asemassa. (Henriksson & Huttunen 2022.) Tässä tutkimuksessa tarkastelun kohteena ovat alueellisten vaikuttamistoimielinten institutionaaliset toimintaedellytykset. Niillä tarkoitamme sitä, minkälaiset puitteet vaikuttamistoimielinten asemalle ja toiminnalle muodostuu niiden toiminnan organisoinnin näkökulmasta. Toimintaedellytyksiä määrittäviä tekijöitä ovat organisaatiossa päätetyt, toimintasääntöihin ja hallintosääntöihin kirjatut periaatteet ja määräykset vaikuttamistoimielinten puhe- ja läsnäolo-oikeuksista hyvinvointialueiden päätöksentekoelementeissä, vaikuttamistoimielinten koosta, kokouskäytännöistä sekä -palkkioista sekä vaikuttamistoimielinten käytettävissä olevista määrärahoista.

Hyvinvointialueiden vaikuttamistoimielimet eroavat kuntien vaikuttamistoimielimistä siinä, että niiden jäsenet on nimittänyt hyvinvointialueen hallitus kuntien tekemien ehdotusten pohjalta. Kuntien vaikuttamistoimielinten jäsenet edustavat lähtökohtaisesti omaa erityisryhmäänsä (nuoret, vammaiset tai vanhukset) tai jotakin viiteryhmäänsä (esim. eläkejärjestö, vammaisjärjestö). Hyvinvointialueilla vaikuttamistoimielinten jäsenet edustavat näitä edellä mainittuja tahoja, mutta lisäksi he edustavat oman kuntansa vaikuttamistoimielintä, sillä kunta on ehdottanut heitä hyvinvointialueen vaikuttamistoimielimen jäseniksi tämän perusteella.

3 Aineiston kerääminen ja analysointi

Tutkimuksen aineisto kerättiin touko-kesäkuun 2023 aikana lähettämällä hyvinvointialueiden kirjaamoihin pyyntö välittää tietopyynnöt vaikuttamistoimielimistä vastaaville hallinnon edustajille. Tietopyynnössä käytettiin Microsoft Forms -lomaketta, joka koostui 18 kysymyksestä. Kysymykset liittyivät vaikuttamistoimielinten a) jäsenmääriin, niiden valintaperusteisiin ja organisoitumiseen, b) niiden puhe- ja läsnäolo-oikeuksiin hyvinvointialueiden päätöksentekoelementeissä ja c) niiden kokouspalkkioihin ja talouteen. Jokaiselle vaikuttamistoimielimelle suunnattiin oma lomakkeensa, joka löytyy tämän raportin liitteestä 5.

Kun kaikki 21 hyvinvointialuetta olivat vastanneet tietopyyntöön, aloitettiin aineiston analysointi. Tiedot kopioitiin Microsoft Forms -lomakkeilta Microsoft Exceliin, jotta niitä voitiin analysoida tarkemmin. Microsoft Excelin avulla aineistoa pystyttiin jäsentämään, laskemaan erilaisia tunnuslukuja ja rakentamaan kuvaajia.

4 Tulokset

Seuraavassa esittelemme hyvinvointialueiden vaikuttamistoimielinten asemaa ja organisoitumista koskevan kyselyn tulokset. Ensiksi tarkastelemme vaikuttamistoimielinten kokoja. Toiseksi tarkastelemme vaikuttamistoimielinten kokoustiheyttä ja kolmanneksi niiden puhe- ja läsnäolo-oikeutta hyvinvointialueen päätöksentekoelementtien (valtuusto, hallitus, lautakunnat tai muut toimielimet) kokouksissa. Neljänneksi keskitymme vaikuttamistoimielinten jäsenten kokouspalkkioihin. Esitämme edellä mainittujen teemojen esittelyn yhteydessä keskeisiä huomioita alueellisista ja vaikuttamistoimielinten välisistä eroista. Liitteisiin 1–4 on koottu hyvinvointialueiden vastaukset em. aiheisiin.

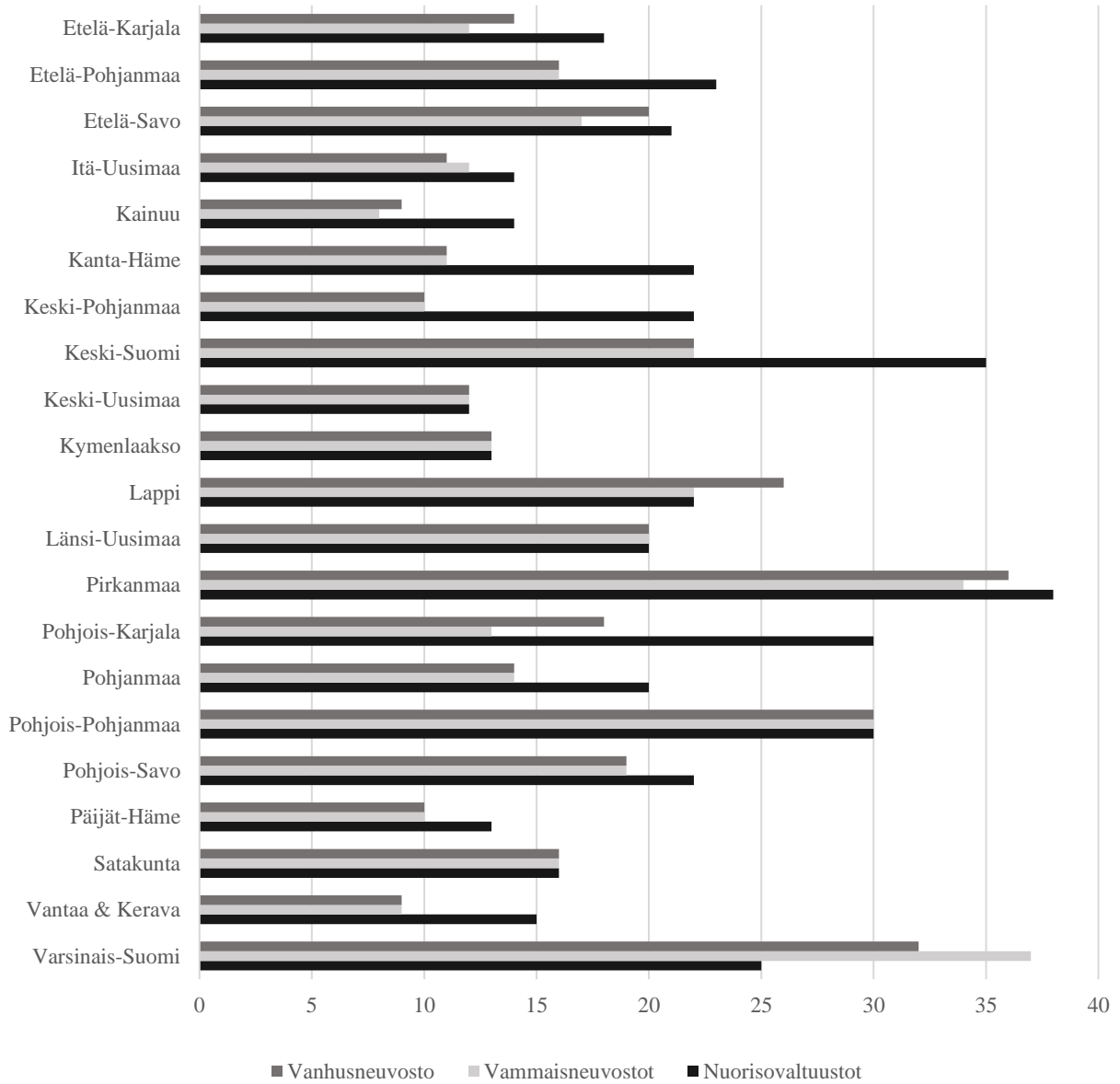
4.1 Vaikuttamistoimielinten koot

Hyvinvointialueen vaikuttamistoimielimet ovat keskimäärin 17–21 varsinaisen jäsenen kokoisia (Ks. taulukko 1). Varsinaisella jäsenellä tarkoitetaan tässä tutkimuksessa ensisijaisia vaikuttamistoimielimessä istuvia jäseniä, eikä näihin lasketa esimerkiksi varajäseniä tai viranhaltijoita. Jatkossa tässä raportissa puhuttaessa jäsenistä tarkoitetaan nimenomaan varsinaisia jäseniä, ellei toisin mainita, vaikka tyypillisesti hyvinvointialueiden vaikuttamistoimielimien jäsenille onkin valittu myös varajäsenet. Varsinaisten jäsenten lisäksi vaikuttamistoimielimiin voi kuulua esimerkiksi sihteereinä ja esittelijöinä toimivia hallinnon edustajia, asiantuntijajäseniä ja aluehallituksen edustajia.

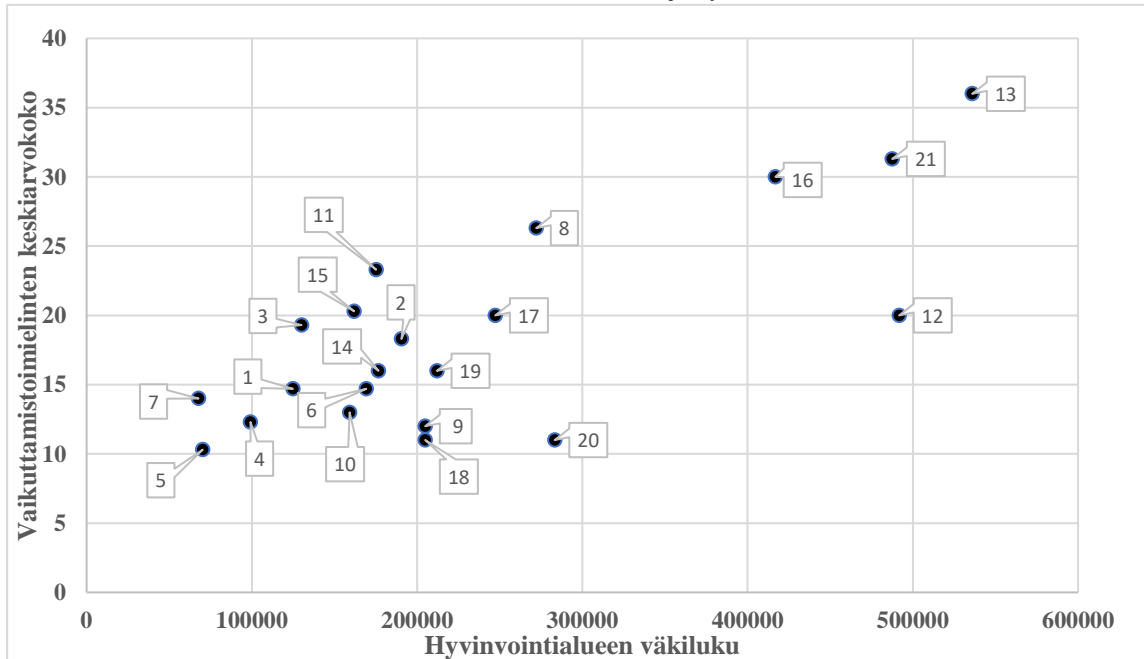
Nuorisovaltuustot ovat kooltaan vaikuttamistoimielimistä keskimääräisesti isoimpia. Siinä missä nuorisovaltuuston keskiarvokoko on 21 jäsentä, on vastaavasti vammaisneuvoston keskiarvokoko 17 ja vanhusneuvoston koko 18 jäsentä. Hyvinvointialueiden asukasluvut eivät täysin korreloi vaikuttamistoimielinten koon kanssa, vaikka hyvinvointialueen koko näyttääkin vaikuttavan vaikuttamistoimielinten kokoon (Ks. kuvio 2). Keskimäärin pienimmät vaikuttamistoimielimet ovat Kainuun hyvinvointialueella, jossa vammaisneuvostoon kuuluu kahdeksan, vanhusneuvostoon yhdeksän ja nuorisovaltuustoon 14 jäsentä. Suurimmat vaikuttamistoimielimet ovat Varsinais-Suomen hyvinvointialueella, jossa keskimääräinen vaikuttamistoimielimen koko on 31,3 jäsentä. Varsinais-Suomessa vammaisneuvostoon kuuluu 37, vanhusneuvostoon 32 ja nuorisovaltuustoon 25 jäsentä. Eniten vaikuttamistoimielinten koko vaihtelee Pohjois-Karjalassa, jossa vammaisneuvostossa on 13, vanhusneuvostossa 14 ja nuorisovaltuustossa 30 jäsentä. Samankaltaisesti Keski-Pohjanmaalla nuorisovaltuuston koko on 22 jäsentä, siinä missä vammais- ja vanhusneuvostojen koot ovat 10 jäsentä. Viidellä hyvinvointialueella (Satakunta, Pohjois-Pohjanmaa, Länsi-Uusimaa, Kymenlaakso ja Keski-Uusimaa) on päädytty pitämään vaikuttamistoimielimet samankokoisina (Ks. kuvio 1).

Taulukko 1: Vaikuttamistoimielinten kokojen vertailu. Keskiarvokoot ovat pyöristettyjä lukemia.

	Nuorisovaltuustot	Vammaisneuvostot	Vanhusneuvostot
Keskiarvokoko	21	17	18
Keskihajonta	7,24	8,82	7,87
Isoin koko	38	34	36
Pienin koko	12	8	9
Mediaanikoko	20,5	13,5	16

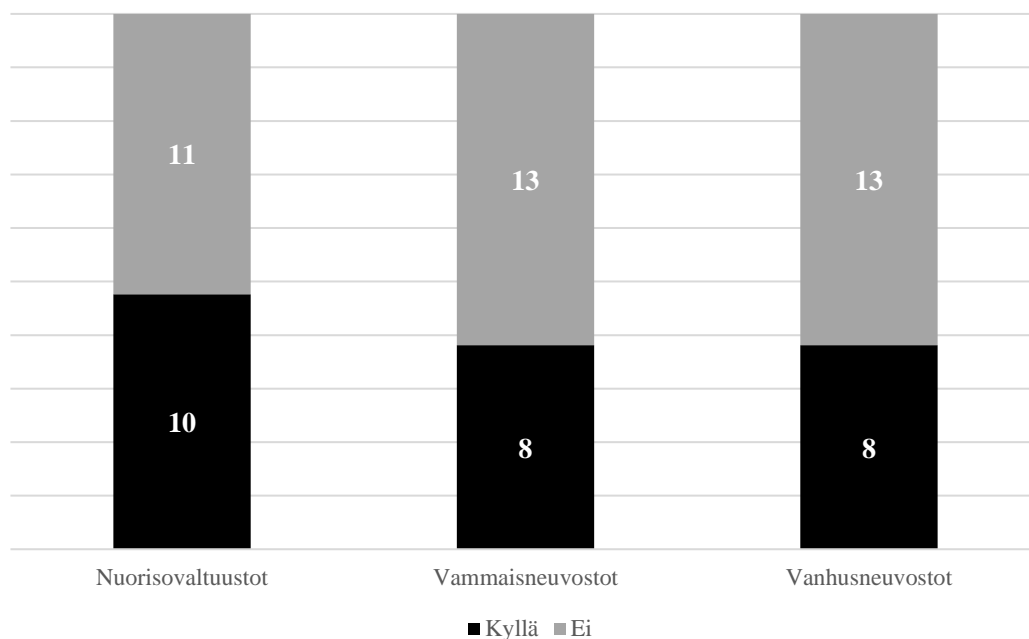
Kuvio 1: Hyvinvointialueiden vaikuttamistoimielinten jäsenmäärät.

Kuvio 2: Vaikuttamistoimielimien keskiarvokoko (Y-akseli) ja hyvinvointialueiden asukasluku (X-akseli).

1=Etelä-Karjala, 2=Etelä-Pohjanmaa, 3=Etelä-Savo, 4=Itä-Uusimaa, 5=Kainuu, 6=Kanta-Häme, 7=Keski-Pohjanmaa, 8=Keski-Suomi, 9=Keski-Uusimaa, 10=Kymenlaakso, 11=Lappi, 12=Länsi-Uusimaa, 13=Pirkanmaa, 14=Pohjanmaa, 15=Pohjois-Karjala, 16=Pohjois-Pohjanmaa, 17=Pohjois-Savo, 18=Päijät-Häme, 19=Satakunta, 20=Vantaa ja Kerava ja 21=Varsinais-Suomi. *Hyvinvointialueiden väkiluvut haettu Tilastokeskuksesta (2023).*

Lievässä vähemmistössä (10/21) hyvinvointialueilla nuorisovaltuuston kuntien edustajien määrä vaihtelee kunnittain (Ks. kuvio 3). Vaihtelevia kuntien edustajien määriä perustellaan väestöpohjaan perustuvalla jäsenmäärällä ja toisaalta joillain alueilla vahvalla keskuskunnalla on useampi jäsen kuin muilla kunnilla. Vastaavasti kahdeksalla hyvinvointialueella kunnilla on eri määriä edustajia yhteisessä vammaisneuvostossa. Nuorisovaltuustojen tapaan hyvinvointialueen keskuskunnalla on ylimääräinen tai ylimääräisiä edustajia vammaisneuvostoissa ja joissain tapauksissa tietyn väestömäärän ylittävillä kunnilla on enemmän edustajia kuin toisilla. Esimerkiksi Etelä-Savon hyvinvointialueella keskuskunta Mikkelistä on kaksi edustajaa, siinä missä muista kunnista on yksi edustaja yhteisessä hyvinvointialueen vammaisneuvostossa. Etelä-Karjalan hyvinvointialueella taas kuntien välillä vaihtelevan edustajamäärän perusteluksi nostetaan väkiluvun rinnalle se, että isoissa kaupungeissa vammaisten asukkaiden määrä on asukaslukuun suhteessa suurempi. Kahdeksalla hyvinvointialueella kuntien edustajien määrä hyvinvointialueen vanhusneuvostossa vaihtelee kunnittain. Esimerkiksi Pirkanmaan hyvinvointialueella alle 20 000 asukkaan kunnista on yksi edustaja, yli 20 000 asukkaan kunnista kaksi edustajaa ja 250 000 asukkaan keskuskunnasta Tampereelta on viisi edustajaa.

Kuvio 3: Vaihtelee ko hyvinvointialueen vaikuttamistoimielimen edustajien määrä kunnittain?

Hyvinvointialueiden nuorisovaltuustojen koko vaihtelee 12 ja 38 jäsenen välillä. Pienin nuorisovaltuusto on Keski-Uudellamaalla ja suurin Pirkanmaalla. Hyvinvointialueiden nuorisovaltuustojen koko on keskiarvoisesti noin 21 jäsentä. Liki puolet (10/21) hyvinvointialueiden nuorisovaltuustoista ovat suuruudeltaan 20 jäsentä tai alle (Ks. taulukko 2). Osassa hyvinvointialueista vaikuttamistoimielinten kooksi on määritetty niiden toimintasäännöissä jokin vaihteluväli, mutta tässä tutkimuksessa käytetään hyvinvointialueiden ilmoittamaa vaikuttamistoimielinten maksimijäsenmäärää. Suuressa osassa hyvinvointialueista nuorisovaltuutetuilla on lisäksi myös varajäseniä. Esimerkiksi Etelä-Savon 21 jäsenen suuruisella nuorisovaltuustolla on lisäksi 13 varajäsentä.

Taulukko 2

Hyvinvointialueiden vaikuttamistoimielinten kokoluokat jäsenmäärien mukaisesti

Jäsenmäärä kokoluokittain	Nuorisovaltuustojen lukumäärä	Vammaisneuvostojen lukumäärä	Vanhusneuvostojen lukumäärä
1–10	0	4	4
11–20	10	12	12
21–30	9	3	3
31–40	2	2	2

Kuntien edustajien lisäksi suurimmassa osassa hyvinvointialueita nuorisovaltuustoihin on valittu myös muita kuin varsinaisia kuntien edustajia. Kuusi hyvinvointialuetta ilmoitti, että nuorisovaltuustoon voi hakea varsinaiseksi jäseneksi myös vapaan haun kautta. Tällainen vapaa haku mahdollistaa joidenkin kuntien saavan lisää edustajia hyvinvointialueiden nuorisovaltuustoihin. Vapaan haun kautta olevia paikkoja on hyvinvointialueilla tarjolla kolmesta yhdeksään kappaletta. Kuntien edustajien ja vapaan haun kautta nuorisovaltuustoihin mukaan tulleiden jäsenien lisäksi nuorisovaltuustoiden toiminnassa mukana on erilaisia nuorisoa tai opiskelijoita edustavien järjestöjen edustajia (Esimerkiksi Kajaanissa KAMK ja KAMO) sekä asiantuntijaroolissa toimivia edustajia, kuten nuorisotoimen työntekijöitä. Hyvinvointialueen nuorisovaltuustojen ohjaajina ja sihteereinä toimii hallinnon asiantuntijoita, palvelu-

ja yhdyspintapäälliköitä, sosiaalialan ammattilaisia, osallisuuskoordinaattoreita, johdon assistentteja ja viestinnän asiantuntijoita.

Hyvinvointialueiden vammaisneuvostojen koko on keskimäärin 17 varsinaista jäsentä. Vammaisneuvostot ovat suuruudeltaan 8–37 jäsentä. Vammaisneuvostojen koko vaihtelee vaikuttamistoimielimiestä eniten (Ks. taulukko 1, keskihajonta 8,82). Pienin vammaisneuvosto löytyy Kainuun hyvinvointialueelta ja suurin Varsinais-Suomen hyvinvointialueelta. Pienehköt vammaisneuvostot ovat yleisimpiä: jopa 15/21 hyvinvointialueen vammaisneuvostoista ovat kooltaan alle 20 jäsentä (Ks. taulukko 2). Yleisin koko on 12 jäsentä (3/21 hyvinvointialueesta).

Hyvinvointialueiden vammaisneuvostoihin ei juurikaan ole valittu jäseniä suoraan erilaisista järjestöistä tai vapaan haun kautta. Tähän poikkeuksen tekee Varsinais-Suomen hyvinvointialue, jonka 37 jäsenestä koostuvaan vammaisneuvostoon on valittu viisi henkilöä vapaan haun kautta. Lisäksi hyvinvointialueiden vammaisneuvostoihin tulee epäsuoraa kautta erilaisten järjestöjen edustajia, sillä käytännössä kunnat valitsevat omien vammaisneuvostojensa keskuudesta edustajat yhteiseen hyvinvointialueen vammaisneuvostoon, ja kuntien vammaisneuvostoissa taas on edustettuina erilaisia järjestöjä. Hyvinvointialueen vammaisneuvostojen ohjaajina ja sihteereinä toimii sosiaalityöntekijöitä, hallinnon asiantuntijoita, kehittämis-, kumppanuus-, yhdyspinta-, palvelu- ja suunnittelupäälliköitä, toimistosihhteereitä, johdon assistentteja ja osallisuuskoordinaattoreita.

Hyvinvointialueiden vanhusneuvostojen koko vaihtelee 9 ja 36 jäsenen välillä. Pienimmät vanhusneuvostot ovat Kainuulla sekä Vantaan ja Keravan hyvinvointialueella ja suurin Pirkanmaalla (Ks. kuvio 1). Keskiarvokokoista vanhusneuvostoa edustaa Pohjois-Karjalan hyvinvointialueen vanhusneuvosto 18 jäsenellään. Yli kolme neljäsosaa (16/21) hyvinvointialueiden vanhusneuvostoista ovat suuruudeltaan 20 jäsentä tai alle (Ks. taulukko 2).

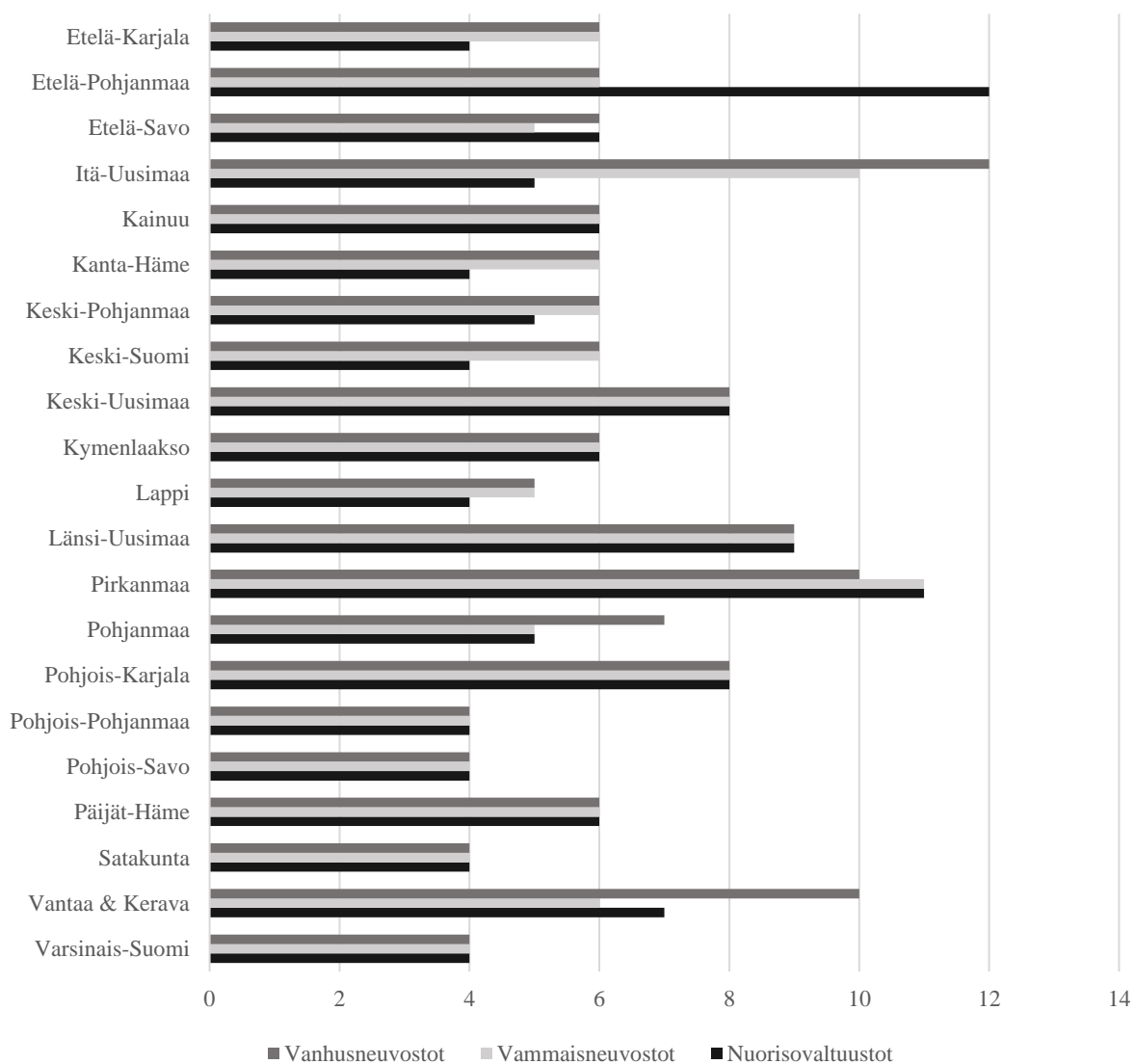
Kuntien edustajien lisäksi merkittävässä osassa hyvinvointialueita vanhusneuvostoihin on valittu myös muita kuin varsinaisia kuntien edustajia. Yhdeksällä hyvinvointialueella on valittuna jäseniä suoraan erilaisista ikäihmisiä edustavista järjestöistä. Esimerkiksi Lapin hyvinvointialueella edustettuina ovat Eläkelitto ry:n Lapin Piiri ry, Eläkeläiset ry:n Lapin Aluejärjestö ry, Eläkkeensaajien Keskusliitto EKL Lapin piiri ry ja Lapin Kansallinen Senioripiiri ry. Lisäksi hyvinvointialueilla on välillisesti edustettuna varsin runsaasti erilaisia ikäihmisiä edustavia järjestöjä, kuten eläkeläisjärjestöjä, sillä kuntien omiin vanhusneuvostoihin valitaan tyypillisesti järjestöedustajia. Järjestöedustajien lisäksi hyvinvointialueiden vanhusneuvostoissa on usein asiantuntijajäseniä. Esimerkiksi Pohjanmaalla asiantuntijajäsenenä toimii ikäihmisten sektorijohtaja ja koti- ja asumispalvelujen toimialajohtaja. Ohjaajina ja sihteereinä toimii muun muassa vanhusten palveluista vastaavia johtajia, hallinnossa toimivia sihteereitä, suunnittelijoita ja asiantuntijoita, osallisuus- ja asiakkuusjohtajia, johdon assistentteja, vanhusasiahenkilöitä sekä kumppanuusjohtajia.

4.2 Vaikuttamistoimielinten kokoustamistiheys

Hyvinvointialueiden vaikuttamistoimielimet kokoontuvat keskiarvoisesti kuudesta seitsemään kertaan vuodessa (Ks. taulukko 3). Keskimäärin vammaisneuvostoilla ja vanhusneuvostoilla on hieman useammin kokouksia kuin nuorisovaltuustoilla. Huomionarvoista on se, että vähemmistössä (8/21) hyvinvointialueista, kuten Kainuussa ja Kymenlaaksossa vaikuttamistoimielimillä on keskenään sama määrä kokoontumisia vuoden aikana. Enemmistöllä hyvinvointialueista vaikuttamistoimielinten keskinäinen kokoontumismäärä vaihtelee (ks. kuvio 4).

Taulukko 3: Hyvinvointialueiden vaikuttamistoimielinten kokoontumisten vertailu

	Nuorisovaltuustot	Vammaisneuvostot	Vanhusneuvostot
Kokoontumismäärien keskiarvo	6	6,7	6,6
Keskihajonta	2,4	3,1	2,2
Eniten kokoontumisia	12	10	12
Vähiten kokoontumisia	4	4	4
Mediaani	5	6	6
Moodi	4 (7 kpl)	6 (9 kpl)	6 (8 kpl)

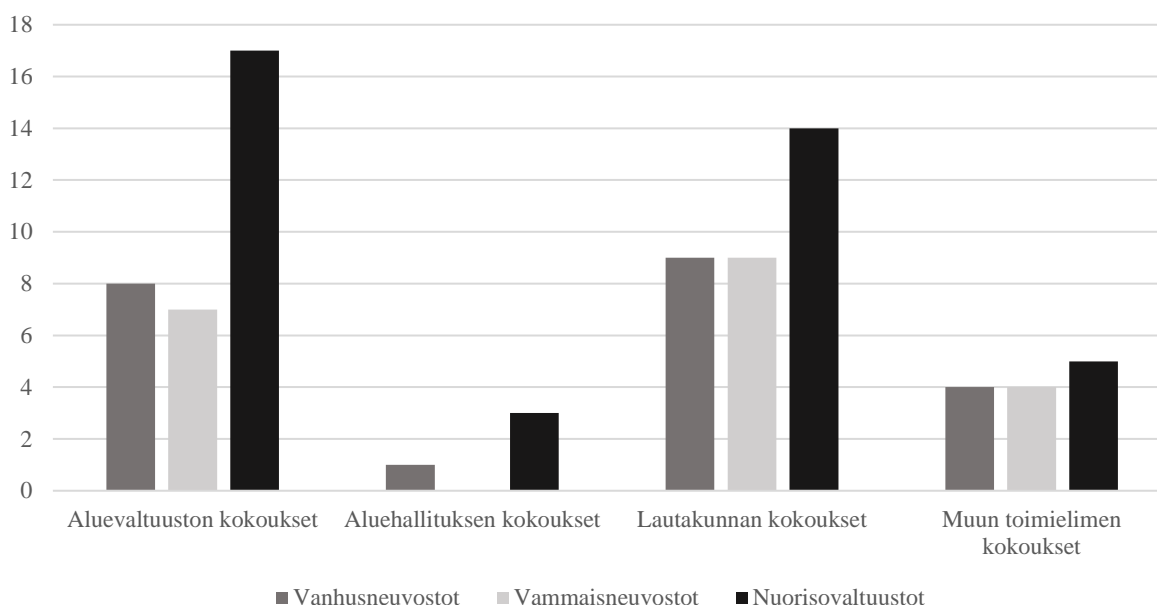
Kuvio 4: Vaikuttamistoimielinten vuosittaiset kokoontumiskerrat hyvinvointialueiden antamien vastausten ylärajojen mukaan

Vähiten vaikuttamistoimielimet kokoontuvat Pohjois-Pohjanmaalla, Pohjois-Savossa, Satakunnassa ja Varsinais-Suomessa, joissa vaikuttamistoimielimet kokoontuvat neljästi vuodessa. Esimerkiksi Etelä-Pohjanmaalla vammais- ja vanhusneuvostot kokoontuvat kuudesti vuodessa siinä missä nuorisovaltuusto kokoontuu peräti 12 kertaa vuodessa. Vastaavasti Itä-uudellamaalla nuorisovaltuusto kokoontuu viisi, vammaisneuvosto 10 ja vanhusneuvosto 12 kertaa vuodessa. Keskimääräisesti eniten vaikuttamistoimielimet kokoontuvat Pirkanmaalla, jossa vanhusneuvostolla on 10 ja nuorisovaltuustolla sekä vammaisneuvostolla 11 kokoontumista vuodessa. Kokoontumisiin liittyvää tilastoa kannattaa pitää suuntaa antavana, sillä monilla hyvinvointialueilla kokoontumiskerroille on annettu jokin minimimäärä tai vaihtoehtoisesti vaihteluväli. Esimerkiksi Satakunnan vastauksesta käy ilmi, että kokoontumisia järjestetään vähintään neljästi vuodessa, eikä maksimimäärää ole määritetty.

4.3 Vaikuttamistoimielinten puhe- ja läsnäolo-oikeudet hyvinvointialueiden toimielimissä

Kysyimme, missä kaikissa toimielimissä (aluevaltuusto, aluehallitus, lautakunnat tai muu toimielin) vaikuttamistoimielimillä on a) läsnäolo-oikeus ja b) puheoikeus. Tuloksista selviää, että läsnäolo- ja puheoikeudet kulkevat käsi kädessä vaikuttamistoimielimissä, joten käsittelemme niitä myös tässä raportissa yhtenäisenä oikeutena. Vaikuttamistoimielinten läsnäolo- ja puheoikeuksia vertailtaessa on selkeästi havaittavissa, että nuorisovaltuustoille on hyvinvointialueilla annettu kaikista laajimmat oikeudet puhe- ja läsnäolo-oikeuksien suhteen. Aluevaltuuston kokouksissa 17 hyvinvointialueella nuorisovaltuuston edustajistolla on puheoikeus, siinä missä ainoastaan seitsemällä vammaisneuvostolla ja kahdeksalla vanhusneuvostolla on aluevaltuuston kokouksissa puheoikeus. Vastaavasti 14 hyvinvointialuetta ilmoittaa nuorisovaltuustoilla olevan läsnäolo- ja puheoikeus jonkin lautakunnan kokouksessa, kun taas vammais- ja vanhusneuvostojen edustajille on myönnetty läsnäolo- ja puheoikeus johonkin lautakuntaan yhdeksällä hyvinvointialueella. (Ks. kuvio 5.) Nuorisovaltuustojen muita vaikuttamistoimielimiä laajemmat oikeudet näkyvät myös joissain tapauksissa yksittäisillä hyvinvointialueilla. Esimerkiksi Keski-Pohjanmaalla nuorisovaltuustolla on läsnäolo- ja puheoikeus aluevaltuustossa, hyvinvointi- ja tulevaisuuslautakunnassa, kansalliskielilautakunnassa ja alueneuvottelukunnassa siinä missä vammais- ja vanhusneuvostoilla ei ole puhe- eikä läsnäolo-oikeutta missään vastaavissa toimielimissä. Vastaavasti Päijät-Hämeessä nuorisovaltuustolla on läsnäolo- ja puheoikeus aluevaltuustossa ja asiakas- ja osallisuuslautakunnassa, kun taas vammais- ja vanhusneuvostoilla ei ole vakinaisia läsnäolo- eikä puheoikeuksia hyvinvointialueen toimielimissä.

Kuvio 5: Vaikuttamistoimielinten läsnäolo- ja puheoikeudet aluevaltuuston, aluehallituksen, lautakunnan ja muiden toimielinten kokouksissa.

Nuorisovaltuustoilla on hyvinvointialueilla varsin runsaasti erilaisia mahdollisuuksia osallistua päätöksentekoon. Jopa 17 hyvinvointialueella nuorisovaltuustoille on annettu puheoikeus aluevaltuuston kokouksissa. Puheoikeutta nuorisovaltuustolle ei ole myönnetty Pohjanmaan, Pohjois-Pohjanmaan, Pohjois-Karjalan ja Keski-Suomen hyvinvointialueilla. Kolmella hyvinvointialueella nuorisovaltuustolla ilmoitettiin olevan läsnäolo- ja puheoikeus aluehallituksen kokouksissa. Sitä vastoin nuorisovaltuustoista suurimmalla osalla (14/21) ilmoitettiin olevan läsnäolo- ja puheoikeus erilaisissa lautakunnissa. Tällaisia lautakuntia on esimerkiksi turvallisuuteen keskittyneet lautakunnat, kehittämislautakunnat, palvelulautakunnat, osallisuuslautakunnat, hyvinvointi- ja terveyslautakunnat ja osallisuus- ja asiakaslautakunnat. Lisäksi vahvasti kaksikielisillä alueilla nuorisovaltuustolle on yleistä läsnäolo-oikeus kansalliskielilautakunnassa. Itä-Uudellamaalla ilmoitetaan nuorisovaltuustolla olevan läsnäolo- ja puheoikeus kaikissa hyvinvointialueen lautakunnissa, kun taas Varsinais-Suomessa, Etelä-Karjalassa, Etelä-Pohjanmaalla, Satakunnassa ja Kainuussa nuorisovaltuustoilla ei ole missään lautakunnassa läsnäolo- ja puheoikeutta. Kanta-Hämeen hyvinvointialue ilmoittaa nuorisovaltuustolla olevan läsnäolo- ja puheoikeus lautakunnissa heidät paikalle kutsuttaessa. Pirkanmaan hyvinvointialue tekee poikkeuksen, sillä hyvinvointialueelle on lautakuntarakenteen sijaan rakennettu valiokuntamalli. Nuorisovaltuustolla on Pirkanmaan hyvinvointialueella läsnäolo- ja puheoikeus aluevaltuuston kokouksissa.

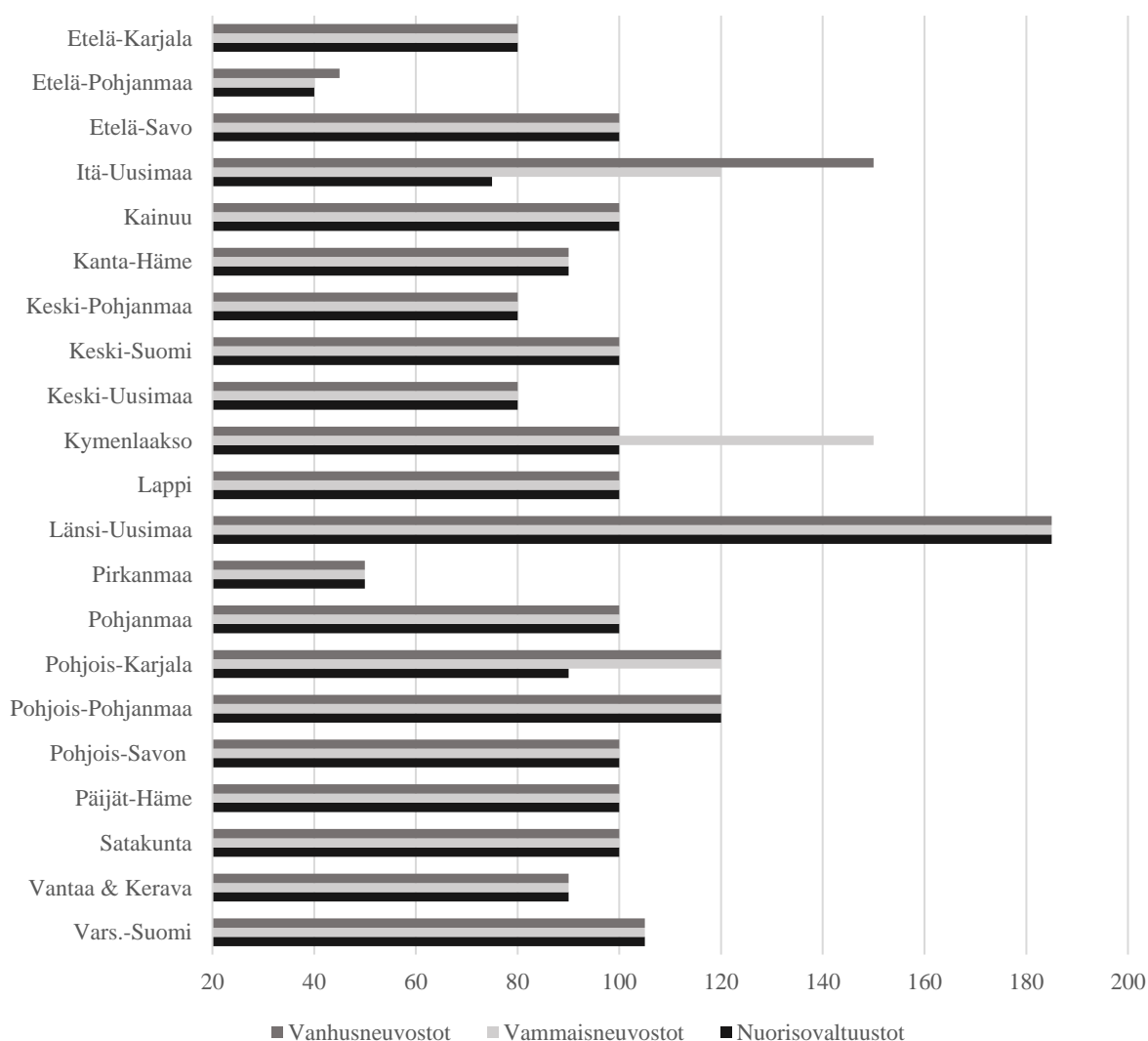
Vammaisneuvostoille on annettu hyvinvointialueiden vaikuttamistoimielimistä vähiten puhe- ja läsnäolo-oikeuksia. Kolmasosassa hyvinvointialueista (7/21) vammaisneuvoston edustajalle on annettu puheoikeus aluevaltuuston kokoukseen. Yhdeksän hyvinvointialuetta mainitsee vammaisneuvostolla olevan vähintään yhdessä lautakunnassa läsnäolo- ja puheoikeus. Tällaisia lautakuntia ovat kehittämis- ja tulevaisuus-, turvallisuuden ja varautumisen, palveluiden järjestämiseen liittyvät, osallisuus- ja lähidemokratia-, hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen, kansalliskieli-, yhdyspinta-, perhe- ja vammaispalveluiden lautakunnat. Pohjois-Karjalassa

vammaisneuvostolla on läsnäolo- ja puheoikeus kaikissa hyvinvointialueen kolmessa lautakunnassa. Reilusti yli puolilla (12/21) hyvinvointialueista vammaisneuvostoilla ei ole läsnäolo- eikä puheoikeutta missään lautakunnassa. Kymenlaakson hyvinvointialue ilmaisee vastauksessaan, että tilanteeseen haetaan muutosta. Kanta-Hämeen hyvinvointialueella taas vammaisneuvostoa kutsutaan tarpeen mukaan eri toimielinten kokouksiin heitä koskevissa asioissa. Neljällä hyvinvointialueella vammaisneuvostolle on annettu läsnäolo- ja puheoikeus vähintään yhdessä ”muussa toimielimessä”. Esimerkiksi Pohjanmaan hyvinvointialueella vammaisneuvostolla on läsnäolo- ja puheoikeus hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen sekä yhdyspintojen jaostossa ja pelastustoiminnan jaostossa. Vantaan ja Keravan hyvinvointialueella vammaisneuvostolla on läsnäolo- ja puheoikeus aikuissosiaalityön ja vammaispalveluiden jaostossa, Etelä-Karjalan hyvinvointialueen vammaisneuvostolla osallisuus- ja demokratiajohtokunnassa ja Pirkanmaan hyvinvointialueen vammaisneuvostolla osallisuusvaliokunnassa.

Kahdeksalla hyvinvointialueen vanhusneuvostolla on puheoikeus aluevaltuuston kokouksissa. Pohjois-Pohjanmaa on ainoa hyvinvointialue, joka ilmoittaa vanhusneuvostolla olevan puhe- ja läsnäolo-oikeus aluehallituksen kokouksessa. Reilusti alle puolella (9/21) hyvinvointialueiden vanhusneuvostoista on puhe- ja läsnäolo-oikeus vähintään yhdessä lautakunnassa. Tällaisia lautakuntia ovat tulevaisuus- ja kehittämis-, hyvinvointi- ja terveys-, palvelu-, turvallisuus- ja varautumiseen liittyvät, lähidemokratia- ja osallisuus-, kansalliskieli-, yhdyspinta- ja ikäihmisten sekä hoivapalveluiden lautakunnat. Lisäksi neljä hyvinvointialuetta ilmoittaa vanhusneuvostolla olevan puhe- ja läsnäolo-oikeus ”muussa toimielimessä”. Pohjanmaan vanhusneuvoston edustajalla on puhe- ja läsnäolo-oikeus terveyden edistämisen sekä yhdyspintojen ja pelastustoiminnan jaostoissa, Etelä-Karjalan vanhusneuvoston edustajalla osallisuus- ja demokratiajohtokunnassa ja Vantaan ja Keravan vanhusneuvoston edustajalla vanhusten palveluiden jaostossa. Pohjois-Karjalan hyvinvointialueella vanhusneuvostolle on myönnetty puhe- ja läsnäolo-oikeus paitsi osallisuusvaliokuntaan, myös kaikkiin hyvinvointialueella toimivaan kolmeen lautakuntaan.

4.4 Vaikuttamistoimielinten kokouspalkkiot

Vaikuttamistoimielinten jäsenten kokouspalkkiot vaihtelevat 40 euron ja 185 euron välillä (Ks. kuvio 6). Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueella vaikuttamistoimielinten jäsenten kokouspalkkiot ovat suurimmat (185 €), pienimmät palkkiot jaetaan Etelä-Pohjanmaalla (40–45 €). Suuressa osassa vastauksia tulee ilmi, että puheenjohtajille maksetaan usein 50 % muita jäseniä suurempi kokouspalkkio. Lisäksi joissain tapauksissa yli kolmen tunnin mittaisista kokouksista maksetaan jäsenille lisäpalkkio, joka on usein niin ikään 50 % normaalista kokouspalkkiosta. Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen vaikuttamistoimielinten puheenjohtajilla on suurimmat kokouspalkkiot (305 €/kokous). 17 hyvinvointialuetta ilmoittaa palkkioiden olevan yhtä suuret eri vaikuttamistoimielinten välillä (Ks. kuvio 6). Etelä-Pohjanmaalla, Itä-Uudellamaalla, Kymenlaaksossa ja Pohjois-Karjalassa palkkiot ovat erisuuruiset toimielinten kesken. Tyypillisin palkkiosumma vaikuttamistoimielimestä riippumatta on 100 euroa (Ks. taulukko 4).

Kuvio 6: Hyvinvointialueiden vaikuttamistoimielinten jäsenten kokouspalkkiot euroissa**Taulukko 4:** Vaikuttamistoimielinten palkkiot

	Nuorisovaltuustot	Vammaisneuvostot	Vanhusneuvostot
Keskiarvo	95 €	101 €	100 €
Keskihajonta	28 €	29 €	30 €
Isoin palkkio	185 €	185 €	185 €
Pienin palkkio	40 €	40 €	45 €
Mediaani	100 €	100 €	100 €
Moodi	100 € (9 kpl)	100 € (8 kpl)	100 € (9 kpl)

Hyvinvointialueen nuorisovaltuustoilla keskiarvoinen palkkion suuruus on 95 euroa. Huomionarvoista on, että nuorisovaltuustojen palkkiosummat ovat keskiarvoisesti hieman pienempiä kuin muilla vaikuttamistoimielimillä. Etelä-Pohjanmaalla, Itä-Uusimaalla, Pohjois-Karjalassa ja Kymenlaaksossa hyvinvointialueiden nuorisovaltuustoille maksetaan pienempi palkkio kuin vanhus- tai vammaisneuvostoille. Pohjois-Karjalan hyvinvointialueen nuorisovaltuusto alensi oma-aloitteisesti palkkiotaan 120 eurosta 90 euroon, jolloin kokouspalkkioista säästetty raha voidaan käyttää erilaisissa nuorisovaltuuston järjestämissä

projekteissa ja tapahtumissa. Vammaisneuvostoilla on kyselymme mukaan keskimääräisesti suurimmat kokouspalkkiot. Kyselymme perusteella Etelä-Pohjanmaalla maksetaan pienin kokouspalkkio (40 €) ja muiden vaikuttamistoimielinten tapaan Länsi-Uudellamaalla on suurimmat kokouspalkkiot (185 €). Kymenlaakson hyvinvointialueen vastauksista käy ilmi, että vammaisneuvostolla on 150 euron suuruiset kokouspalkkiot siinä missä nuorisovaltuustolla ja vanhusneuvostolla palkkiot ovat 100 euron suuruisia. Kuten muissa vaikuttamistoimielimissä, vanhusneuvoston jäsenelle tyypillinen kokouspalkkio on 100 euroa. Pienin palkkio kuitataan Etelä-Pohjanmaalla (45 €) ja suurin Länsi-Uudellamaalla (185 €).

5 Pohdinta ja johtopäätökset

Tässä tutkimuksessa olemme tarkastelleet hyvinvointialueiden vaikuttamistoimielinten asemaa ja organisoitumista. Vaikuttamistoimielinten kokoon, kokoustamistiheyteen, puhe- ja läsnäolo-oikeuksiin sekä kokouspalkkioihin liittyvien havaintojen perusteella pohdimme hyvinvointialueiden vaikuttamistoimielinten institutionaalisia toimintaedellytyksiä.

Tuloksemme osoittavat, että vaikuttamistoimielinten välillä on eroja niiden institutionaalisten toimintaedellytysten eri ulottuvuuksissa. Esimerkiksi kokoerot näkyvät siten, että nuorisovaltuustoissa on keskimäärin enemmän jäseniä kuin vammais- ja vanhusneuvostoissa. Nuorisovaltuustot eroavat vammais- ja vanhusneuvostoista myös siinä, että niillä on muita vaikuttamistoimielimiä useammin puhe- ja läsnäolo-oikeus hyvinvointialueen päätöksentekokoelimityksissä.

Hyvinvointialueiden vaikuttamistoimielinten institutionaalisissa toimintaedellytyksissä on eroa myös hyvinvointialueiden välillä. Niiden koot ja kokoontamistiheys vaihtelevat merkittävästi eri hyvinvointialueilla. Lisäksi alueiden välillä on eroa puhe- ja läsnäolo-oikeuksien myöntämisessä päätöksentekokoelimityksien kokouksiin sekä kokouspalkkioissa.

Tuloksissamme on yhteneväisyyksiä Henrikssonin ja Huttusen (2022) tuloksiin kunnallisten vaikuttamistoimielinten vaikutusvallasta. Tämä on ymmärrettävää, sillä hyvinvointialueiden vaikuttamistoimielimien perustoimintalogiikan voidaan katsoa periytyneen kunnallisista vaikuttamistoimielimistä. Lain tasolla kunnallisia ja hyvinvointialueiden vaikuttamistoimielimiä kuvataan kuntalaissa ja hyvinvointialueloissa hyvin samalla tavalla, hyvinvointialueiden ja kuntien vaikuttamistoimielimissä toimii samoja jäseniä ja niiden toiminnasta on löydettävissä paljon samankaltaisuuksia.

Tuloksemme ovat linjassa aiemman tutkimuksen kanssa vaikuttamistoimielinten institutionaalisen aseman suhteen. Henrikssonin ja Huttusen raportista selviää, että kunnallisista vaikuttamistoimielimistä nuorisovaltuustot kokevat parhaiten voivansa vaikuttaa kunnalliseen päätöksentekoon. Tulosta kuvataan odotettuna, onhan nuorisovaltuustoilla kunnallisissa päätöksentekokoelimityksissä vahvin institutionaalinen asema verrattuna muihin toimielimiin (Henriksson & Huttunen 2022, 31). Samoihin huomioihin päädytään tässä tutkimuksessa hyvinvointialueiden vaikuttamistoimielinten osalta. Hyvinvointialueiden vaikuttamistoimielimistä nuorisovaltuustoille on annettu laajimmat läsnäolo- ja puheoikeudet. Lain perusteella hyvinvointialueiden vaikuttamistoimielimet ovat keskenään tasa-arvoisessa asemassa. Tulostemme perusteella voidaan kuitenkin todeta, että näin ei käytännössä ole, vaan alueellinen harkintavalta vaikuttamistoimielinten toiminnan organisoimiseksi ja niiden aseman määrittämiseksi näkyy alueellisina ja vaikuttamistoimielinten välisinä eroina, mikä vaikuttaa vaikuttamistoimielinten institutionaalisiin toimintaedellytyksiin. Nuorisovaltuustoilla on huomattavasti muita vaikuttamistoimielimiä enemmän läsnäolo- ja puheoikeuksia hyvinvointialueiden toimielimissä. Tässä tutkimuksessa vielä selvittämättömäksi jää, miksi vammais- ja vanhusneuvostoilla on niin merkittävästi vähemmän rakenteellisia vaikuttamiskanavia kuin nuorisovaltuustoilla, ja millä tätä

vaikuttamistoimielinten eriarvoista institutionaalista asemaa perustellaan hyvinvointialueilla.

Hyvinvointialueiden vaikuttamistoimielinten omien kokousten määrä ja toisaalta vaikuttamistoimielinten koko voivat myös osaltaan vaikuttaa toimintaedellytyksiin ja vaikuttamismahdollisuuksiin. Joillakin alueilla vaikuttamistoimielimet ovat kooltaan yli 30-jäsenisiä. Suuria kokoja perustellaan riittävällä alueen eri kunnat ja järjestöt huomioivalla edustuksella. Vaikuttamistoimielinten suuret koot kuitenkin voivat rajata kokouksissa esimerkiksi puheenvuorojen mittaa ja määrää, ja näin ollen heikentää vaikuttamistoimielinten mahdollisuuksia käydä keskustelua vaikuttamistoimielimen kannasta eri asioihin. Vastaavasti joillain hyvinvointialueilla vaikuttamistoimielimet kokoontuvat ainoastaan neljä kertaa vuodessa. Herää kysymys, kyetäänkö neljän vuosittaisen kokouksen aikana käsittelemään kaikki nuoria, vammaisia ja vanhuksia koskevat hyvinvointialueen toimintaan liittyvät asiat ja mahdollistamaan hyvinvointialuelakiin kirjattu tavoite erityisryhmien osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien turvaamisesta.

Vaikuttamistoimielimillä on hyvinvointialueiden sisällä melko samansuuruiset palkkiot. Vain muutamalla hyvinvointialueella vaikuttamistoimielimien palkkioiden välillä on eroa. Hyvinvointialueiden välillä taas palkkiot vaihtelevat kuitenkin suuresti (40–185 €). Palkkion voidaan katsoa heijastavan sitä, kuinka korkealle vaikuttamistoimielimiä arvotetaan hyvinvointialueen toiminnassa ja päätöksenteossa. Kokousaineistoon perehtyminen, kokouksiin valmistautuminen ja osallistuminen vievät aikaa, ja palkkion suuruus voi vaikuttaa halukkuuteen osallistua hyvinvointialueen vaikuttamistoimielimen toimintaan.

Kysyimme hyvinvointialueilta myös vaikuttamistoimielinten määrärahojen suuruutta. Vaikka vaikuttamistoimielinten talousasiat olisivat mielenkiintoinen tutkimusaihe, jää niiden paino tässä raportissa vähäiseksi. Määrärahoihin on saamiemme vastausten perusteella sisällytetty niin erilaisia asioita, että tätä raporttia varten ei saatu vertailukelpoista dataa koskien vaikuttamistoimielinten budjetteja. Monilla hyvinvointialueilla yksittäiselle vaikuttamistoimielimelle ei ole osoitettu omaa määrärahaansa, vaan esimerkiksi kaikilla kolmella vaikuttamistoimielimellä on yhteinen budjetti, joka pyritään jakamaan tasaisesti.

Tutkimuksemme on tuottanut uutta tietoa hyvinvointialueiden vaikuttamistoimielinten asemasta ja organisoitumisesta, niiden institutionaalisista toimintaedellytyksistä. Erot vaikuttamistoimielinten ja alueiden välillä osoittavat, että vaikuttamistoimielinten toiminnan järjestämisessä käytetään alueellista harkintavaltaa. Hyvinvointialueiden ja vaikuttamistoimielinten välillä ilmenevät erot voivat herättää keskustelua vaikuttamistoimielinten keskenään erilaisesta institutionaalisesta asemasta ja toimintaedellytyksistä yksittäisen hyvinvointialueen sisällä ja hyvinvointialueiden välillä.

Institutionaaliset toimintaedellytykset luovat pohjan vaikuttamistoimielinten mahdollisuuksille toteuttaa lakisääteistä tehtävänsä nuorten, vammaisten ja vanhusten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien varmistamiseksi. Hyvinvointialueiden työn ollessa vielä alussa myös erilaiset toimintatavat ovat vasta muotoutumassa. Toivomme, että raporttiimme kootusta tiedosta on apua hyvinvointialueille niiden pohtiessa vaikuttamistoimielinten toiminnan edellytyksiä ja kehittämistä. Käytänteiden ei tarvitse

olla samanlaisia jokaisella hyvinvointialueella, vaan erilaiset toimintakulttuurit ja muut ympäristötekijät ohjaavat käytänteiden toimivuutta ja vakiintumista. Huomiota kannattaa kuitenkin kiinnittää siihen, miksi alueiden välillä on eroja ja mihin ne perustuvat. Niin ikään vaikuttamistoimielinten välisiin eroihin yksittäisen hyvinvointialueen sisällä kannattaa kiinnittää huomiota, sillä suuret erot eri toimielinten välillä voivat aiheuttaa jännitteitä niiden välille ja luoda niille eriarvoisen aseman, institutionaaliset toimintaedellytykset ja vaikuttamismahdollisuudet suhteessa hyvinvointialueen päätöksentekoon.

Tämä tutkimus on keskittynyt alueellisten vaikuttamistoimielinten institutionaalisten toimintaedellytysten tarkasteluun hyvinvointialueiden vaikuttamistoimielimiä koskevien määrällisten perustietojen avulla. Tuottamalla uutta tietoa hyvinvointialueiden vaikuttamistoimielinten organisoitumisesta ja asemasta se on samalla nostanut esiin tarpeen tutkia kunta- ja aluetason vaikuttamistoimielinten roolia laajemmin analysoimalla vaikuttamistoimielinten jäsenten ja kuntien ja hyvinvointialueen hallinnon, johdon ja päätöksentekijöiden kokemuksia ja näkemyksiä vaikuttamistoimielimistä, niiden toiminnasta ja vaikutusmahdollisuuksista sekä vaikuttamistoimielinten välisistä eroista osana kunta- ja aluetason demokratiaa ja kansalaisosallistumista. Lisää tutkimusta tarvitaan myös hyvinvointialueiden vaikuttamistoimielinten jäsenten roolista, joka näyttyy epäselvänä, jonkinlaisena hybridinä, jossa jäsenet ovat paitsi oman erityis- tai viiteryhmänsä myös oman kuntansa edustajia.

Kuntien demokratiarooli muutoksessa -tutkimushankkeen seuraavassa vaiheessa keskitymme siihen, millä tavalla hyvinvointialueuudistus vaikuttaa kuntien demokratiarooliin. Vuonna 2024 ilmestyvässä loppuraportissa tarkastelemme kuntien vanhusneuvostojen asemaa, roolia ja niihin liittyviä muutoksia konkreettisenä esimerkkinä laajemmasta kuntien demokratiaroolin muutoksesta. Lisäksi raportissa valotetaan kuntademokratian tulevaisuuden näkymiä tilanteessa, jossa uudet hyvinvointialueet ovat radikaalisti muuttaneet suomalaista hallintojärjestelmää.

Lähteet

- Ansell, C., & Torfing, J. (2016). Introduction: Theories of Governance. Teoksessa C. Ansell & J. Torfing (toim.) Handbook on theories of governance (pp. 1–18). Edward Elgar Publishing. <https://doi.org/10.4337/9781800371972>
- Edelenbos, J., & Van Meerkerk, I. (2016). Critical reflections on interactive governance: Self-organization and participation in public governance. Edward Elgar Publishing. <https://doi.org/10.4337/9781783479078>
- Hallituksen esitys eduskunnalle hyvinvointialueiden perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisen uudistusta koskevaksi lainsäädännöksi sekä Euroopan paikallisen itsehallinnon peruskirjan 12 ja 13 artiklan mukaisen ilmoituksen antamiseksi 241/2020. (2020). <https://finlex.fi/fi/esitykset/he/2020/20200241>
- Hallituksen esitys eduskunnalle kuntalaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi 268/2014. (2014). <https://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2014/20140268>
- Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemista sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista sekä laiksi terveydenhuoltolain 20 §:n kumoamisesta 160/2012. (2012). <https://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2012/20120160>
- Henriksson, L., & Huttunen, J. (2022). Kunnalliset vaikuttamiselimet ja vaikutusvallan monet puolet: Tutkimus nuorisovaltuustojen, vanhusneuvostojen ja vammaisneuvostojen vaikutusvallasta. KAKS. Kunnallisan kehittämissäätöön Julkaisu 54, 2022.
- Jäntti, A., Airaksinen, J., & Haveri, A. (2018). Institutional Participation as a Question of Legitimacy in Structural Reforms. Lex Localis-Journal of Local Self-Government, 16(2), 231–248. [https://doi.org/10.4335/16.2.249-269\(2018\)](https://doi.org/10.4335/16.2.249-269(2018))
- Jäntti, A. & Kurkela, K. (2021). How municipalities can enhance citizen participation? – Exploring the views of participants and non-participants. Scandinavian Journal of Public Administration, 25 (1), 23-42. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:tuni-202105315589>
- Korpela, T. (2006). Vammaispolitiikan ytimessä: Valtakunnallinen vammaisneuvosto 20 vuotta. Keuruskopio Oy / Otavan Kirjapaino Oy.
- Kuntalaki 410/2015. (2015). <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2015/20150410>
- Laki hyvinvointialueista 611/2021. (2021). <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2021/20210611>
- Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden ihmisten sosiaali- ja terveyspalveluista 28.12.2012/980. (2012). <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2012/20120980>
- Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista 3.4.1987/380. (1987). <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1987/19870380>

- Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annetun lain muuttamisesta 608/2022. (2022). <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2022/20220608>
- Leinonen, A. (2006). Vanhusneuvoston funktioita jäljittämässä: tutkimus maaseutumaisten kuntien vanhusneuvostoista. Jyväskylän yliopisto.
- Michels, A., & Binnema, H. (2019). Assessing the impact of deliberative democratic initiatives at the local level: A framework for analysis. *Administration & Society*, 51(5), 749–769. <https://doi.org/10.1177/0095399718760588>
- Michels, A., & De Graaf, L. (2010). Examining citizen participation: Local participatory policy making and democracy. *Local Government Studies*, 36(4), 477–491. <https://doi.org/10.1080/03003930.2010.494101>
- Nabatchi, T. & Amsler, L.M. (2014). Direct public engagement in local government. *The American Review of Public Administration*, Vol. 44 No. 4, 63-88. [10.1177/0275074013519702](https://doi.org/10.1177/0275074013519702)
- Nuorisolaki. 1285/2016. (2016). <https://finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20161285>
- Nuva ry. (2022). Mikä on nuorisovaltuusto? Löydettävissä osoitteesta <https://nuva.fi/mika-on-nuorisovaltuusto/>
- Rautiainen, P., Urhonen, A., Simic, J., Mattila, M., & Kuonnanen, A. (2022). Vammaisten osallisuus suomalaisissa puolueissa. *Demo Finland*. Löydettävissä osoitteesta <https://demofinland.org/puolueilla-parannettavaa-vammaisten-ihmisten-osallisuuden-vahvistamisessa/>
- Suomen nuorisovaltuustojen liitto (Nuva) ry. (2022). Tavoiteohjelma 2022. <https://nuva.fi/liittokokous-2022/>.
- Tilastokeskus. (2023). Väestön ennakkotilasto 2023M01*-2023M07*. Löydettävissä osoitteesta <https://stat.fi/tilastotieto>

Liite 1: Hyvinvointialueiden vaikuttamistoimielinten koot ja kokoonpano. Tiedot kerätty kesäkuussa 2023.

	NUORISOVALTUUSTO			VANMAISNEUVOSTO			VANHUSNEUVOSTO		
	Koko	Edustajien määrä vaihtelee kunnittain	Valittuna mutakun kuntien edustajia	Koko	Edustajien määrä vaihtelee kunnittain	Valittuna mutakun kuntien edustajia	Koko	Edustajien määrä vaihtelee kunnittain	Valittuna mutakun kuntien edustajia
Etelä-Karjala	18	Ei	Ei	12	Kyllä	Ei	14	Ei	Kyllä
Etelä-Pohjanmaa	23	Kyllä	Kyllä	16	Kyllä	Ei	16	Ei	Ei
Etelä-Savo	21	Ei	Kyllä	17	Kyllä	Ei	20	Kyllä	Kyllä
Itä-uusimaa	14	Kyllä	Ei	12	Ei	Ei	11	Kyllä	Ei
Kainuu	14	Kyllä	Kyllä	8	Ei	Kyllä	9	Kyllä	Kyllä
Kanta-Häme	22	Ei	Kyllä	11	Ei	Kyllä	11	Ei	Kyllä
Keski-Pohjanmaa	22	Kyllä	Kyllä	10	Kyllä	Ei	10	Kyllä	Ei
Keski-Suomi	35	Kyllä	Kyllä	22	Ei	Ei	22	Kyllä	Ei
Keski-Uusimaa	12	Ei	Kyllä	12	Ei	Kyllä	12	Ei	Ei
Kymenlaakso	13	Kyllä	Ei	13	Kyllä	Ei	13	Kyllä	Ei
Lappi	22	Ei	Ei	22	Ei	Ei	26	Ei	Kyllä
Länsi-Uusimaa	20	Kyllä	Ei	20	Kyllä	Ei	20	Kyllä	Ei
Pirkanmaa	38	Kyllä	Kyllä	34	Kyllä	Ei	36	Kyllä	Kyllä
Pohjanmaa	20	Ei	Kyllä	14	Ei	Kyllä	14	Ei	Kyllä
Pohjois-Karjala	30	Ei	Kyllä	13	Ei	Ei	18	Ei	Kyllä
Pohjois-Pohjanmaa	30	Ei	Kyllä	30	Ei	Kyllä	30	Ei	Ei
Pohjois-Savo	22	Kyllä	Kyllä	19	Ei	Kyllä	19	Ei	Kyllä
Päijät-Häme	13	Ei	Kyllä	10	Ei	Ei	10	Ei	Ei
Satakunta	16	Ei	Ei	16	Ei	Kyllä	16	Ei	Kyllä
Vantaa & Kerava	15	Kyllä	Ei	9	Kyllä	Ei	9	Kyllä	Ei
Varsinais-Suomi	25	Ei	Ei	37	Ei	Kyllä	32	Ei	Kyllä

Liite 2: Vaikuttamistoimielinten läsnäolo- ja puheoikeudet hyvinvointialueiden aluevaltuustoissa, aluehallituksissa, lautakunnissa ja muissa toimielimissä. Tiedot kerätty kesäkuussa 2023.

Läsnäolo- ja puheoikeudet	NUORISOVALTUUSTO				VAMMAISNEUVOSTO				VANHUSNEUVOSTO			
	Aluevaltuustossa	Aluehallituksessa	Ainakin yhdessä lautakunnassa	Ainakin yhdessä toimielimessä	Aluevaltuustossa	Aluehallituksessa	Ainakin yhdessä lautakunnassa	Ainakin yhdessä toimielimessä	Aluevaltuustossa	Aluehallituksessa	Ainakin yhdessä lautakunnassa	Ainakin yhdessä toimielimessä
Ei/etä-Karjala	Kyllä	Ei	Ei	Kyllä	Ei	Ei	Ei	Kyllä	Ei	Ei	Ei	Kyllä
Ei/etä-Pohjanmaa	Kyllä	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei
Ei/etä-Savo	Kyllä	Ei	Kyllä	Ei	Kyllä	Ei	Ei	Ei	Kyllä	Ei	Ei	Ei
Iitä-uusimaa	Kyllä	Ei	Kyllä	Ei	Kyllä	Ei	Ei	Ei	Kyllä	Ei	Ei	Ei
Kainuu	Kyllä	Ei	Ei	Kyllä	Kyllä	Ei	Ei	Ei	Kyllä	Ei	Ei	Ei
Kanta-Häme	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei
Kesk-Pohjanmaa	Kyllä	Ei	Kyllä	Kyllä	Ei	Ei	Kyllä	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei
Kesk-Suomi	Ei	Ei	Kyllä	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei
Kesk-Uusimaa	Kyllä	Ei	Kyllä	Ei	Kyllä	Ei	Ei	Ei	Kyllä	Ei	Ei	Ei
Kymenlaakso	Kyllä	Ei	Kyllä	Ei	Ei	Ei	Kyllä	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei
Lappi	Kyllä	Ei	Kyllä	Ei	Kyllä	Ei	Ei	Ei	Kyllä	Ei	Ei	Ei
Länsi-Uusimaa	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei
Pirkanmaa	Kyllä	Ei	Ei	Ei	Kyllä	Ei	Ei	Ei	Kyllä	Ei	Ei	Ei
Pohjanmaa	Ei	Ei	Kyllä	Ei	Ei	Ei	Kyllä	Ei	Ei	Ei	Kyllä	Kyllä
Pohjois-Karjala	Ei	Ei	Kyllä	Kyllä	Ei	Ei	Kyllä	Ei	Ei	Ei	Kyllä	Kyllä
Pohjois-Pohjanmaa	Ei	Kyllä	Kyllä	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Kyllä	Kyllä	Ei	Ei
Pohjois-Savo	Kyllä	Ei	Ei	Ei	Kyllä	Ei	Ei	Ei	Kyllä	Ei	Ei	Ei
Päijät-Häme	Kyllä	Ei	Kyllä	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei
Sata-kunta	Kyllä	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei
Vantaa & Kerava	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Ei	Ei	Kyllä	Kyllä	Ei	Ei	Ei	Kyllä	Kyllä
Varsinais-Suomi	Kyllä	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei

Liite 3: Vaikuttamistoimielinten kokousmäärät ja kokouspalkkiot. Tiedot kerätty kesäkuussa 2023.

	NUORISOVALTUUSTO		VAMMAISNEUVOSTO		VANHUSNEUVOSTO	
	Kokoukuntumisten lukumäärä vuodessa	Kokouspalkkio (€)	Kokoukuntumisten lukumäärä vuodessa	Kokouspalkkio (€)	Kokoukuntumisten lukumäärä vuodessa	Kokouspalkkio (€)
Etelä-Karjala	4-6	80	4-6	80	4-6	80
Etelä-Pohjanmaa	12	40	6	40	5-6	45
Etelä-Savo	Vähintään 6	100	4-5	100	6	100
Itä-Uusimaa	5-6	75	10	120	12	150
Kainuu	6	100	6	100	6	100
Kanta-Häme	4-6	90	4-6	90	6	90
Keski-Pohjanmaa	5-6	80	5-6	80	5-6	80
Keski-Suomi	Vähintään 4	100	6	100	Vähintään 6	100
Keski-Uusimaa	8	80	8	80	8	80
Kymenlaakso	6	100	Vähintään 6	150	6	100
Lappi	4-5	100	4-5	100	4-5	100
Länsi-Uusimaa	9	185	9	185	9	185
Pirkanmaa	11	50	11	50	10	50
Pohjanmaa	5-6	100	2-5	100	6-7	100
Pohjois-Karjala	Vähintään 8	90	Vähintään 8	120	Vähintään 8	120
Pohjois-Pohjanmaa	4	120	4	120	4	120
Pohjois-Savo	4-6	100	Vähintään 4	100	Vähintään 4	100
Päijät-Häme	6	100	6	100	6	100
Satakunta	Vähintään 4	100	Vähintään 4	100	Vähintään 4	100
Vantaa & Kerava	7	90	4-6	90	10	90
Varsinais-Suomi	4	105	4	105	4	105

Liite 4. Vaikutustarvetoimielinten puhe- ja läsnäolo-oikeudet lautakunnissa ja muissa toimielimissä. Tiedot kerätty kesäkuussa 2023

	NUORISOVALTUUSTO		VAMMAISNEUVOSTO		VANHUUSNEUVOSTO	
	Lautakunnat	Muut toimielimet	Lautakunnat	Muut toimielimet	Lautakunnat	Muut toimielimet
Eiela-Karjala		Osaillisuus- ja demokratia- johtokunta		Osaillisuus- ja demokratia- johtokunta		Osaillisuus- ja demokratia- johtokunta
Eiela-Pohjanmaa						
Eiela-Savo	Palvelu- ja tulevaisuus-, turvallisuus-, terveyden edistämisen lautakunta.		Palvelu- ja tulevaisuus-, turvallisuus-, terveyden edistämisen lautakunta.		Palvelu- ja tulevaisuus-, turvallisuus-, terveyden edistämisen lautakunta.	
Ila-Uusimaa	Kansalliskieli-, kehittämisen ja yhteistyö-, varautuminen ja turvallisuus-, palvelujen järjestämisen lautakunta		Kansalliskieli-, kehittämisen ja yhteistyö-, varautuminen ja turvallisuus-, palvelujen järjestämisen lautakunta		Kansalliskieli-, kehittämisen ja yhteistyö-, varautuminen ja turvallisuus-, palvelujen järjestämisen lautakunta	
Kainuu		Maakuntavaltuusto				
Kanta-Häme						
Keski-Pohjanmaa	Hyvinvointi- ja tulevaisuus-, kansalliskieli-lautakunta	Alueellinen opiskeluhuolto-ryhmä ja asiakasryvääsyyden kehittäjäryhmä		Asiakas-ryvääsyyden kehittäjäryhmä		
Keski-Suomi	Lapset, nuoret ja perheet lautakunta					
Keski-Uusimaa	Kehittämisen- ja tulevaisuus-, palveluiden järjestämisen lautakunta		Kehittämisen- ja tulevaisuus-, palveluiden järjestämisen lautakunta		Kehittämisen- ja tulevaisuus-, palveluiden järjestämisen lautakunta	
Kyynen-laakso	Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen-, Osallisuus- ja asiakkauslautakunta		Osallisuus- ja asiakkaus-, hyvinvointi- ja yhdyspinta-lautakunta		Osallisuus- ja asiakkaus-, hyvinvointi- ja yhdyspinta-lautakunta	
Lappi						
Länsi-Uusimaa	Palvelu- ja resurssi-, kansalliskieli-, valmius- ja turvallisuus-, tulevaisuus- ja kehittämislautakunta.					
Pirkanmaa						
Pohjanmaa	Pelastus-, kansalliskieli-lautakunta	Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen sekä yhdyspintojen jaosto	Kansalliskieli-lautakunta	Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen sekä yhdyspintojen jaosto, pelastustoiminnan jaosto		Terveyden edistämisen sekä yhdyspintojen- pelastustoiminnan jaosto
Pohjois-Karjala	Hyte-, tulevaisuus-, turvallisuuden ja varautumisen lautakunta		Hyte-, tulevaisuus-, turvallisuuden ja varautumisen lautakunta		Hyte-, tulevaisuus-, turvallisuuden ja varautumisen lautakunta	
Pohjois-Pohjanmaa	Yhdyspinta-, turvallisuus-, tulevaisuuslautakunta		Yhdyspinta-lautakunta		Yhdyspinta-lautakunta	
Pohjois-Savo	Perhe- ja vammaispalvelu-lautakunnassa		Perhe- ja vammaispalveluiden lautakunta		Ikäihmisten ja hoivapalveluiden lautakunta	
Päijät-Häme	Asiakas- ja osallisuuslautakunta					
Satakunta						
Vantaa & Kerava	Lähdemokratia- ja osallisuuslautakunta		Lähdemokratia- ja osallisuuslautakunta	Aikuisosasto- ja vammaispalvelu- jaosto	Lähdemokratia- ja osallisuuslautakunta	
Varsinais-Suomi						

Liite 5: Kyselylomake: Tietopyyntö hyvinvointialueille nuorisovaltuustojen/vammaisneuvostojen/vanhusneuvostojen kokoonpanosta ja toiminnasta.

1. Hyvinvointialueen nimi
2. Kuinka monta jäsentä hyvinvointialueenne nuorisovaltuustossa/vammaisneuvostossa/vanhusneuvostossa on?
3. vaihteleeko hyvinvointialueen nuorisovaltuuston/vammaisneuvoston/vanhusneuvoston edustajien määrä kunnittain?
 - Ei
 - Kyllä
4. Jos vastasit edelliseen kysymykseen ”Kyllä”, millä kriteereillä kuntakohtainen jäsenten määrä on päätetty?
5. Onko hyvinvointialueen nuorisovaltuustoon/vammaisneuvostoon/vanhusneuvostoon valittu myös muita jäseniä kuin kuntien edustajia?
 - Ei
 - Kyllä
6. Jos vastasit edelliseen kysymykseen ”Kyllä”, kuinka paljon muita edustajia on ja mitä tahoja he edustavat?
7. Kuinka usein hyvinvointialueen nuorisovaltuusto/vammaisneuvosto/vanhusneuvosto kokoontuu (kokousten lukumäärä vuodessa)?
8. Mikä on hyvinvointialueen nuorisovaltuuston/vammaisneuvoston/vanhusneuvoston työstä esittelijänä ja/tai sihteerinä vastaavan viranhaltijan tai työntekijän titteli? (esim. suunnittelija, osallisuuspäällikkö)
9. Hyvinvointialueen nuorisovaltuuston/vammaisneuvoston/vanhusneuvoston jäsenillä on läsnäolo-oikeus...
 - aluevaltuuston kokouksissa
 - aluehallituksen kokouksissa
 - lautakunnan kokouksissa
 - muun toimielimen kokouksissa
10. Minkä lautakunnan kokouksissa nuorisovaltuuston/vammaisneuvoston/vanhusneuvoston jäsenillä on läsnäolo-oikeus?
11. Minkä muun toimielimen kokouksissa hyvinvointialueen nuorisovaltuuston/vammaisneuvoston/vanhusneuvoston jäsenillä on läsnäolo-oikeus?
12. Hyvinvointialueen nuorisovaltuuston/vammaisneuvoston/vanhusneuvoston jäsenillä on puheoikeus...
 - aluevaltuuston kokouksissa
 - aluehallituksen kokouksissa
 - lautakunnan kokouksissa
 - muun toimielimen kokouksissa
13. Minkä lautakunnan kokouksissa nuorisovaltuuston/vammaisneuvoston/vanhusneuvoston jäsenillä on puheoikeus?
14. Minkä muun toimielimen kokouksissa hyvinvointialueen nuorisovaltuuston/vammaisneuvoston/vanhusneuvoston jäsenillä on puheoikeus?
15. Maksetaanko hyvinvointialueen nuorisovaltuuston/vammaisneuvoston/vanhusneuvoston jäsenille kokouspalkkiota?
16. Jos vastasit edelliseen kysymykseen ”Kyllä”, kuinka suuri kokouspalkkio on?
17. Onko hyvinvointialueen nuorisovaltuuston/vammaisneuvoston/vanhusneuvoston käytettävissään omaa määrärahaa?
 - Ei
 - Kyllä
18. Jos vastasit edelliseen kysymykseen ”Kyllä”, kuinka suuri määrärahan suuruus on ja mihin sitä voidaan käyttää?

Kunnallisan kehittämissäätiön Julkaisusarjassa ovat ilmestyneet

1 Sami Borg & Sari Pikkala
KUNTAVAALITRENDIT (2017)

2 Toim. Soile Pohjonen & Marika Noso
KANSALAINEN KESKIÖÖN! NÄKÖKULMIA SOTE-UUDISTUKSEEN (2017)

3 Markku Lehto
MIKSI HANKE EI ONNISTUNUT – VAI ONNISTUIKO SE? (2017)

4 Tapio Häyhtiö
OSALLISUUTTA SOTE-PALVELUIHIN PALVELUMUOTOILEIMALLA? (2017)

5 Veera Värtinen
TUTKIJAT JA SOSIAALISEN MEDIAN KÄYTTÖ (2017)

6 Esko Hussi, Esa Mäkinen & Erkki Vauramo
IKÄÄNTYVÄ VÄESTÖ JA TOIMINTAKYVYN YLLÄPITO (2017)

7 Matti Wiberg (toim.)
FAKTAT JA POLITIIKKA (2017)

8 Antti Mykkänen
VALTUUTETTUJEN ILMAPUNTARI 2017- KUNNAT, MAAKUNNAT JA YHTEISTYÖ (2017)

9 Sanna Laulainen, Helena Taskinen, Jere Rajaniemi, Erja Rappe, Päivi Topo & Sari Rissanen
KUMPPANUUDELLA KUNTOON–KUNTIEN JA JÄRJESTÖJEN YHTEISTYÖ IÄKKÄIDEN TERVEYDEN EDISTÄMISESSÄ (2017)

10 Auli Valli-Lintu
SOTE- JA KUNTARAKENTEEEN PITKÄ KUJANJUOKSU (2017)

11 Esa Ahonen, Maire Ahopelto, Matti Heikkinen, Marjo Huovinen-Tervo & Eeva Mäntymäki
NÄIN TEHDÄÄN SAUMATON SOTE-KAINUUN HILJAINEN TIETO 2003–2017 (2017)

12 Anneli Hujala & Johanna Lammintakanen
PALJON SOTE-PALVELUJA TARVITSEVAT IHMISET KESKIÖÖN (2018)

13 Anita Kangas
AKTIIVISET OSALLISTUJAT – KUNTALAISET KULTTUURI- JA LIIKUNTAPALVELUJEN KEHITTÄJINÄ (2018)

14 Juha Talvitie
100 VUOTTA KAAVOITUSTA – MUUTTUVA MAANKÄYTTÖ (2018)

15 Erkki Vauramo, Seppo Ranta, Jonna Taegen & Ira Verma
SOTE-PALVELUT MUUTTUVAT UUDISTUKSESTA HUOLIMATTA - KONSORTION TYÖN TULOKSET 2015–2017 JA KEHITTÄMISEHDOTUKSET (2018)

16 Kaija Saranto, Eija Kivekäs, Sari Palojoki, Ulla-Mari Kinnunen, Olli Sjöblom & Reima Suomi
TIEDONKULUN VAIKUTUS SOTE-PALVELUJEN MAINEESEEN (2018)

17 Jasmin Penttinen
ARVIO KUNTIEN KOTISIVUISTA (2018)

18 Tomi Venho
KABINETIN PUOLELLA
SÄÄTIÖT JA PUOLUERAHOITUS SUOMESSA (2018)

19 Niina Laine, Paula Timonen, Anne Halmetoja, Suvi Hakoinen, Heini Kari & Hanna
Kortejärvi
HOIVAYKSIKÖISSÄ LÄÄKEHUOLLON JA -HOIDON PITÄISI OLLA JOUKKUEPELIÄ (2018)

20 Roosa Talvitie, Hannu Rantanen & Eeva Hämäläinen
KUNNAN ROOLI TURVALLISUUDESSA KOROSTUU (2018)

21 Raitio Katja, Sevón Eija & Rönkä Anna
DIGITAALINEN OPPIMISPELI VAUVAPOLKU: VANHEMMUUTEEN VALMISTAUTUMISTA
PELILLISEN OPPIMISEN KEINAIN (2019)

22 Hannes Manninen & Tapani Tölli
HELSINKI VS. MUU SUOMI – VASTAKKAINASETTELUSTA YHTEISYMMÄRRYKSEEN (2019)

23 Timo Aro, Susanna Haanpää ja Anna Laiho
YRITYSDYNAMIIKKA KUNTIEN ELINVOIMATEKIJÄNÄ (2019)

24 Jyri Manninen, Anna Karttunen, Matti Meriläinen, Anna Jetsu &
Anna-Kaisa Vartiainen
HYVINVOINTIA JA SOSIAALISTA PÄÄOMAA – KANSALAIPOISTON MERKITYS KUNNALLE JA
ALUEELLE (2019)

25 Jorma Niemelä
JÄRJESTÖT SOTE-SUOMEA RAKENTAMASSA (2019)

26 Sakari Möttönen
SOTE-UUDISTAMISEN ANATOMIA. YHTEISKUNTAPOLIITTISIA NÄKEMYKSIÄ SOSIAALI- JA
TERVEYDENHUOLLON REFORMISTA (2019)

27 Auli Valli-Lintu
SOTE- JA KUNTARAKENTEEN PITKÄ KUJANJUOKSU – OSA II (2019)

28 Jukka Pellinen, Vesa Voutilainen, Kari Sippola, Toni Mättö ja Antti Rautiainen
RISKIEN HALLINNAN KÄYTÄNNÖT SUOMEN SUURIMMISSA KAUPUNKIKONSER-NEISSA
(2019)

29 Erkki Vauramo
SOTE - PYRAMIDISTA PALVELUVERKKOON. IKÄÄNTYMINEN JA NIUKKA TULEVAISUUS
(2019)

30 Mimmi Alanko, Marja Kankaanranta & Saana Mehtälä
DIGITAALISET PORTFOLIOT SUOMALAISESSA VARHAISKASVATUKSESSA (2020)

31 Pekka Kettunen
KUNTIEN MAAHANMUUTTOPALVELUT: HAASTEITA VAI HYVIÄ KÄYTÄNTEITÄ (2020)

32 Anne Kallio
KUNTIEN TYÖLLISTYMISPALVELUT – ELINVOIMAN VAHVISTAMISTA VAI
SOSIAALIPALVELUA? (2020)

33 Arto Haveri
TULEVAISUUDEN KUNTAJOHTAMINEN (2020)

34 Taina Peltonen
KOULUTUSVIENNI – KUNTIEN UUSI PALVELUTUOTE? (2020)

35 Olli-Pekka Ryyänen, Erkki Vauramo, Teemu Malmi & Ville Koikkalainen
SOTE JA IKÄÄNTYMISEN ONGELMAT – SELVIÄMISPOLUN ETSINTÄÄ (2020)

36 Marja Keväjärvä, Maria Lindholm & Arto Reiman
ETTÄ JOKU NÄKEE MUT – OMAISHOITAJAN HYVINVOINTI JA TARPEET
(2020)

37 Antti Mykkänen
KUNTADEMOKRATIA – VALTUUTETTUKYSELY 2020 (2021)

38 Fredriika Jakola & Eeva-Liisa Prokkola
VOIDAANKO RAKENNERAHASTOILLA VAIKUTTAA? KUNTIEN NÄKÖKULMA
(2021)

39 Toni Ryyänen, Torsti Hyyryläinen & Ryo Umeda
DIGITAALISET ALUSTAEKOSYSTEEMIT JA KUNTIEN ELINVOIMA –
TAPAUSTUTKIMUS JAPANISTA (2021)

40 Riikka Lämsä, Mia Niemi & Marjaana Seppänen
KOTI SAIRAALANA – ONNISTUNEEN KOTISAIRAALATOIMINNAN
EDELLYTYKSET (2021)

41 Juha Hämäläinen
SOSIAALISESTI KESTÄVÄ YHTEISKUNTA – LÄHTÖKOHTIA, SUUNTAVIIVOJA,
REUNAehtoJA (2021)

42 Tiina Mäkelä & Marja Kankaanranta
COVID-19-PANDEMIAN VAIKUTUKSET TULEVAISUUDEN
OPPIMISYMPÄRISTÖIHIN (2021)

43 Tuomas Zacheus, Mira Kalalahti, Janne Varjo & Samira Harjula
YHTEISTYÖ NUORTEN OPINTO- JA URAOHJAUKSESSA (2021)

44 Hanna Wass, Timo M. Kauppinen, Paula Saikkonen & Heikki Hiilamo
KENEN HYVINVOINNISTA PUOLUEET VÄLITTÄVÄT? (2021)

45 Esa Ahonen, Maire Ahopelto, Matti Heikkinen, Marjo Huovinen-Tervo,
Terho Pekkala & Eija Tolonen (toim.)

SOTE-SOPAN KEITTOKIRJA – SOTE-UUDISTUKSEN TAUSTATEKIJÄT JA KÄÄNNEKOHDAT (2021)

46 Ilmo Parvinen, Olli-Pekka Rynänen & Erkki Vauramo
TEESEJÄ SOTEKESKUSTELUUN (2021)

47 Ilmo Parvinen
SUOMEN TERVEYDENHUOLTO 2036 kansalaiskeskeisenä ja valtiovastuisena (2021)

48 Mari Kangasniemi, Helena-Leino-Kilpi, Tanja Moilanen, Oili Papinaho, Helena Siipi, Sakari Suominen & Riitta Suhonen
HOIDON LAIMINLYÖNNIT IKÄÄNTYNEIDEN YMPÄRIVUOROKAUTISESSA PALVELUSSA – itsemääräämisoikeus ja ihmisarvoinen hoito (2021)

49 Auli Valli-Lintu
SOTE- JA KUNTARAKENTEEN PITKÄ KUJANJUOKSU - SOTEN UUSI ALKU, OSA III (2021)

50 Anna-Maija Pyykönen, Johanna Lammintakanen & Aini Pehkonen
SYRJIIKÖ DIGITALISOINTI IHMISIÄ SOSIAALIPALVELUISSA? (2022)

51 Satu Ojala, Markku Sippola & Paul Jonker-Hoffrén
JULKISALOJEN PALKKANEUVOTTELUT MÄÄRITTÄVÄT KOKO PALVELUJÄRJESTELMÄN TULEVAISUUTTA (2022)

52 Antti Mykkänen
SUOMALAISEN KUNTAJOHTAMISEN TILA JA TULEVAISUUS 2022 (2022)

53 Samuli Aho & Jari Kaivo-oja
KUNTASUKU-PROJEKTI: SUOMEN KUNTIEN LAPSI-, VANHUS- JA VÄESTÖLLISEN HUOLTOSUHTEEN TARKASTELUA MAAKUNTATASOLLA KÄYTTÖTALOUDEEN NÄKÖKULMASTA AJANJAKSOLLA 2015–2019 (2022)

54 Linnéa Henriksson ja Janette Huttunen
KUNNALLISET VAIKUTTAMISELMET JA VAIKUTUSVALLAN MONET PUOLET –TUTKIMUS NUORISOVALTUUSTOJEN, VANHUSNEUVOSTOJEN JA VAMMAISNEUVOSTOJEN VAIKUTUSVALLASTA (2022)

55 Marita Rautiainen ja Suvi Konsti-Laakso
TASEEN ROINASTA STRATEGIAKSI: STRATEGINEN OMISTAJUUS KUNNISSA (2022)

56 Leena Forma, Mari Aaltonen, Pia Teräväinen ja Jutta Pulkki
MIKÄ MAKSAA JA KUKA MAKSAA? IKÄÄNTYNEIDEN HOIDON KUSTANNUKSET JA RAHOITUS -PILOTTITUTKIMUS (2023)

57 Lotta-Maria Sinervo, Meri Pulkkinen, Katri Yrjölä ja Harri Laihonen
KESTÄVÄ KUNTATALOUS: RAPORTOINNISTA KESTÄVYYDEN JOHTAMISEEN (2023)

58 Raimo Ikonen, Timo Kietäväinen, Markku Lehto ja Rauno Lämsä
RAKENTEET KUNTOON – EHDOTUKSIA JULKISEN HALLINNO REMONTTIIN
(2023)

59 Olli-Pekka Ryynänen & Erkki Vauramo
HYVINVOINTIALUEIDEN SEURAAVA ASKEL
(2023)

60 Sami Borg
MAAKUNNAT VERTAILUSSA - TAUSTARAPORTTI MAAKUNTIEN RAKENNETEKIJÖISTÄ JA
KAKSIN MAAKUNTAPUNTAREISTA
(2023)

61 Ira Verma
SOTE-TILOJEN KÄYTTÖTARKOITUKSEN MUUTOS – KÄYTÖSTÄ POISTUVIEN TILOJEN
KEHITTÄMINEN RESURSSIVIISAASTI
(2023)

62 Akseli Tiensuu & Anni Jäntti
HYVINVOINTIALUEIDEN VAIKUTTAMISTOIMIELIMET KANSALAISSOSALLISTUMISEN
KANAVINA (2023)

Akseli Tiensuu & Anni Jäntti

HYVINVOINTIALUEIDEN VAIKUTTAMISTOIMIELIMET KANSALAIOSALLISTUMISEN KANAVINA

Tämä raportti käsittelee hyvinvointialueiden vaikuttamistoimielinten, eli nuorisovaltuustojen, vammaisneuvostojen ja vanhusneuvostojen toimintaa. Raporttiin on koottu perustietoa hyvinvointialueiden vaikuttamistoimielimistä, niiden organisoinnista ja asemasta ja erilaisista käytänteistä. Raportistamme selviää, että vaikuttamistoimielinten välillä on eroja niiden institutionaalisten toimintaedellytysten eri ulottuvuuksissa. Eroja on havaittavissa sekä hyvinvointialueiden sisällä että niiden välillä niin vaikuttamistoimielinten ko'ouksissa, jäsenten valitsemisperusteissa, kokousmäärissä, puhe- ja läsnäolo-oikeuksissa kuin kokouspalkkioiden suuruudessa. Perustietoja analysoimalla tulkitsemme raportissa vaikuttamistoimielinten institutionaalisia toimintaedellytyksiä ja mahdollisuuksia toteuttaa lakisääteistä tehtäväänsä nuorten, vammaisten ja vanhusten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien varmistamiseksi. Raportti tarjoaa tutkimustietoa hyvinvointialueiden tueksi niiden kehittäessä demokraattista aluehallintoa ja aluetason kansalaisosallistumista.